

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Dispvatio VI. De Injuriis in Bonis Animi & Corporis, ac Restitutione
necessaria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

DISPUTATIO SEXTA.

De Injurijs in Bonis Animi & Corporis, Ac Restitutione
Necessaria.

QUESTIO I.

De Injurijs in Bonis Animi, &
Restitutione.1.
Varia ani-
mi bona.In quibus
est locus in-
jurijs ac
damnis.
Privans a-
liquem usu
rationis ad
quid teneat-
ur.

ONA animi quædam sunt naturalia, ut ingenium, libertas, scientiæ naturales &c. quædam supernaturalia, ut jus ad sacramenta, status gratiæ, innocentia vitæ &c. Certumque est hominem in similibus non minus posse pati injuriâ & damna, quam in bonis inferioribus. Sic etenim qui philtro vel aliter privat hominem v.g. sensu vel usu rationis, gravissimam injuriam cum damno ei infert; quamquam ob impossibilitatem reparandi in se aut æquivalenti, excusetur à restitutione, si tunc factis, ut penitentiam coram Deo agat, & veniam pro injuriâ petat, si auctor noscatur. Pro damno nihilominus temporali quod inde sequitur, tenetur facere compensationem, v.g. si artem lucrosam deinceps non valeat obire. In quo est paritas inter illum & mutilantem. Soletque in hujusmodi quoque intervenire læsio organi corporci.

2.
Qui peccet
& ad quid
teneatur
inducens al-
terum ad
malum per
vim vel
fraudem.Quid si vis
& fraus
absuerit.

Similiter qui alterum vi seu metu & minis, vel fraude retrahit à virtutibus, aut inducit ad peccatum, vel errores contra fidem aut mores, peccat indubiè non solum contra virtutem in cujus materia versatur peccatum alterius, sed etiam contra justitiam: cum hujusmodi vis & fraus sit aperte ei injuriola, non minus quam in alijs materijs, ratione sibi congenitæ libertatis & juris ad illam. Quocirca obligatur talis ex justitia vim tollere, error & fraudemve deponere. Et mala quæ interim alter facit, esto per ignorantiam excusaretur, imputantur tamquam voluntaria ipsi impostori. Adeo verum est illud *Hesiodi: Malum consilium, consultori pessimum.* Immo etiam damna spiritualia, si quæ ratione hujus injuriæ alter patitur, tenetur injuriosus, quantum possibile est, in rigore reparare. Quod si verò nulla vis vel fraus intercesserit, consequenter non subsistit vera injuria, adeoque nec injusta damnificatio, quæ sit restitutioni obnoxia: nisi peccatum ad quod alter inducitur sit tertio injuriosum, v.g. si suadeatur alteri, ne debitum solvat. Quocirca pertrahens aliquem sine vi vel fraude ad malum, manet solum ex charitate obligatus in eundem correctioni scandalizati. De quo in materia de Scandalo actum est.

Hinc etiam qui per preces vel promissa sine falsis suggestionibus avertit adolescentem vel Novitium à Religione, non est obligatus ex justitia sive Religioni sive Novitio, cum non sit commissiva injustitia.

Idemque censet *Lessius c.8. dub.3.* si ita persuadetur fuga profecto, quod scilicet non tantum non fiat injuria fugitivo, sed neque Religioni, quantum ad operas religiosi temporaliter utiles, quibus exinde caret Religio, cui nimirum non erant ab ipso (qui est principalis) ex justitia debita; ut proinde suasio fugæ, esto quæ talis esset injuriola Religioni ratione juris acquisiti per professionem in religiofam personam, non tamen quatenus respicit otium, quod etiam expressè ei persuadendo, non fieret strictè injuria: quæ citra vim & fraudem non est in cooperatione, quando non est in ipso principalis agētis opere. Quemadmodum idcirco suasio solâ flectens alterum, ne leget petro pecuniam, non facit huic injuriam; quod nec ipse principalis injuriam committat, si legatum non facit. Quare præter *Lessium* sic sentit *Sanchez, Soto, Ledesma, Aragon, Navarra* apud *Lugo d.9. s.3. n.41.* qui & ipse ei ut probabili acquiescit.

Quando verò per violentiam aut fraudem quis avertit alterum ab ingressu vel perseverantia in Religione, tenetur ex justitia vim seu dolum tollere, eademque persuadere reditum, ut docet *Soto, Sanchez* & alii, & omnino verum videtur *Lugo d.9. s.3. nn.28.* qui addit etiam teneri ad detrimentum, sive temporale, sive spirituale, quod ea de causa alter est passus, reparandum, si fieri possit.

Adunt præterea plures Doctores, *Scotus dist.15. qu.3. in fine, Antoninus, Paludanus, Gabriel, Sylvester, Adrianus* & alii, quos ex *Sanchez* refert *Lugo sup. n.29.* oportere ex justitia procurare, ut si alter redire nolit, alius æquivalens intret; alioquin ipsum damnificantem debere intrare. Quod postremum tamen non habet *Scotus.* Et legatur utrumque à *Soto, Sanchez* & alijs passim, ut citat & sequitur *Lugo nn.30. & seqq.* eò quod in foro externo non soleat talis obligatio imponi, immo nec teneatur ad alterutrum, qui religiosum occidisset. Credo saltem (quidquid sit de rigore) Religionem facile censeri hujusmodi compensationem non exigere, quæ non videtur moribus recepta.

Ad emolumenta temporalia sperata, ad quæ Religio necdum jus habebat, & quæ

3.
Quid si
absque vi
vel fraude
avertatur
à Religione
Novitium
Aut etiam
professus.4.
Quid per-
ca causat
tum si ab-
libra cu
vel frau.

valde per accidens seu remotè ipsam tan-
gunt, probabile censet Sanchez non exten-
di onus restituendi. Lessius quòque c. 8. dub.
3. num. 15. probabile censet non teneri ad
compenfanda damna monasterii, si sedu-
ctus restituatur libertati, dum adhuc ei est
integrum (prout frequenter non est) redire,
quali deinceps solus novitus suà liberà vo-
luntate cenfatur horum damnorum causa.
Sicut qui fraudem tolleret antea resoluto
facere Petro legatù, si frans tollat re inte-
grà, ad nil tenetur Petro. Nihilominus si
occasione fraudis vel vis illata mutarit
Novitus serid animum, deceptor videtur
causa damni, ut inquit idem Lessius sup.
Eundem ad restitutionem obligari com-
munis quoque aliorum doctrina apud Lu-
go n. 33. (qui illam sequitur cum quãdam
limitatione) tenet: quemadmodum ad re-
stitutionem tenetur impediens alterum per
vim vel fraudem à consecutione legati
vel beneficii. Quod facilius cenfitur in ca-
su singularis metus & industriae candidati,
aut etiam quando certò moraliter expecta-
tur pinguius legatum. De cetero operæ
temporaliter utiles compenfantur ordina-
riè per alios citra præjudicium, quod apud
Religionem in considerationem veniat.

inde (ut notat Augustinus sup. c. 20.) non
fuit additum proximum, uti in illo: Non
loqueris adversus proximum tuum falsum te-
stimonium. Quamvis nihilominus satis cen-
feretur fuisse inhibita occisio sui, uti &
prohibitum cenfetur falsum testimonium
contra seipsum; nimirum quia nemo sibi
seipso propinquior. Unde cum ob propin-
quitatem majorem parricida sit sceleratior
simplici homicida, sine dubio (inquit Au-
gustinus l. de patientia c. 13.) peior est, qui
se occidit: quia nemo est homini seipso pro-
pinquior.

Ratio fundamentalis est: quia nemo ha-
bet jus in vitam propriam, sed solus Deus;
cujus proinde concessio foret ad suicidium
necessaria: quæ aded non subest, ut potius
subsit strictissima prohibitio. Estque idem
judicium naturæ non obsecata naturali-
ter insitum. Immo (ut ait Josephus lib. 3. de
Bello Judæico cap. 14.) propria manus perire
à commune omnium animalium natura des-
crepat, eoque modo res creaturam nostrum Deum
suum scelus admittitur. Nullum enim est
animal, quod ex industria vel per se moria-
tur.

Dixi propria auctoritate: jussu enim &
auctoritate Dei indubiè id liceret. Sic excu-
satur factum Sampsonis ab Augustino 1. de
civit. cap. 21. Immo nec Sampson aliter ex-
cusatur (inquit S. Doctor) quòd se ipsum
cum hostibus rursù domus oppressit, nisi quia
spiritus latenter hoc jusserat, qui per illum
miracula faciebat. Eodem modo excusari
potest factum Eleazari occidentis elephan-
tem, cujus se mole noverat opprimendum
1. Machab. 6. Sic quoque communiter
excusatur factum famosum S. Apolloniae, &
ab Augustino 1. de civit. c. 26. factum simile
aliam virginum pro custodia pudicitia
se nihilominus à tyrannis necandas occi-
dentium; quæ ab Ecclesia pro martyribus
coluntur. Quæ nihilominus (ut notat
Lessius c. 9. dub. 6. nu. 24.) censentur marty-
res, quatenus propter fidem Christi ad hoc
quodammodo fuerunt compulsa, sic ut
moraliter cenfentur ab ipsis persecutori-
bus occisæ. Possent tamen quædam vir-
ginum se pro tuenda pudicitia occiden-
tium facta præter modum ex Augustino
premissum excusari per ignorantiam incul-
patam; quæ facilius potuit in hujusmodi
simplicioribus intervenire: cum & ipse
Hieronymus in cap. 1. Jona circa finem id li-
cere, satis aperte insinuarit dicens: In per-
secutionibus non licet propria perire manu,
absque eo ubi castitas periclitatur. Alterutro
quoque horum modorum excusatur fa-
ctum Clarissarum apud VVaddingum in
Annal. Minor. ad annum 1091. n. 1. quæ
omnes hortatu & exemplo Abbatissæ sibi
nasos absciderunt, siye etiam varijs ichi-
bus facies deformarunt, ut horrore effe-
ctæ Saracenis urbem Ptolemaidam inva-
dentibus, ab eisdem non profitterentur;
à quibus

Et ratione.

Licitum il-
lud facit
Dei jubentis
auctoritas.
per quæ
excusantur
facta Samp-
sonis, Elea-
zari, Apol-
lonia, &
quarundam
aliam
virginum.

Cur hæc uti
martyres
colantur.

Ignorantia
possent quo-
que facta
quarum-
dam virgi-
num excu-
sari.

Factum no-
tabile Cla-
rissarum
Martyrum
Ptolemaidæ.

Quid deni-
que si id fiat
circa pro-
fessum.

6.
Suicidium
propria au-
toritate
semper illi-
citur.

Probat
auctoritate.

QUÆSTIO II.

An licitum sit Occidere vel Mutilare seipsum?

Dico I. Illicitum est, cujusvis mali
carendi cavendive causâ, occidere
propria auctoritate directè seu ex inten-
tione seipsum. Est indubitatum apud om-
nes contra quosdam ex Donatistis dictos
Circumcelliones apud Augustinum Hæresi 69.
qui per mortes varias seipfos necare con-
sueverant; adeoque veri erant diaboli mar-
tyres. Assertionem pulchre tradit idem
Augustinus 1. de civit. c. 17. & seqq. Et fi-
gnanter cap. 22. ostendit suicidium non tam
esse signum fortitudinis, quàm formidinis.
Vide etiam c. 26. & alibi.

Probat ex præcepto decalogi simpli-
citer lato & semper intellecto: Non occi-
des. Quo omnis hominis, adeoque à for-
tiori sui ipsius occisio prohibetur. Ubi pro-

Causa.

à quibus nihilominus glorioso Martyrio decoratæ sunt. Præsertim tamen examinandum, an dum prærenditur divina inspiratio; nullo ipsa (ut monet Augustinus supra) nutet incerto, & non potius ille, qui se transfigurat in angelum lucis, sub specie melioris vitæ callide ducat in miseriam.

8. An iudicium condemnantis auctoritate iudicis potest se occidere. Sententia affirmans.

Petes, an auctoritate iudicis iuste damnatus ad mortem, possit, eo iubente vel committente, esse minister iustitiæ se ipsum occidendo? Affirmat *Poncius d. 52. q. 1. A. num. 18.* Quod magis videri posset admittendum; si morte laeviori v.g. sumptione veneni per se exequenda vitaretur longè acceptior iustè aliàs infligenda. Quamvis autem ex ratione naturali fortasse difficulter id posset falsitatis convinci, admittendum tamen non videtur: tum quia repugnat communissimæ omnium Doctorum sententiæ, quam *VViggers Tr. 2. cap. 2. dub. 14. num. 96.* censet indubitatam, & à qua in re tanti momenti oph. plausibilem aliquam rationem non est facile recedendum. Tum quia quasdam exceptiones divina fecit auctoritas, ut liceat hominem occidi. Sed his exceptis . . . quos lex iusta generaliter, vel ipse fons iustitiæ Deus specialiter occidi jubet (inter quos non legitur casus prævens) quisquis hominem, vel seipsum vel quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur, ut ait *Augustinus 1. de civit. cap. 21. & refertur c. Si non licet, 23. quæst. 5.* Tum quia nemo censetur idoneus minister iustitiæ in se ipsum, uti nec in proprium patrem: ut proinde talis modus suicidii videatur non esse à Deo concessus; qui idcirco etiam numquam adhibetur: solum enim damnatur quis ut mortem patiatur, non ut illam sibi inferat. Proinde quia omnis, qui sine ulla legitima potestate auctoritate hominem occidit, homicida est, quisquis (infert *Augustinus Epist. 61.*) seipsum occidit, non sit homicida, si non homo est.

9. An condemnatio licet statuti veneni sumptio.

Unde inferunt Doctores communiter contra nonnullos (inter quos solent referri *Victoria, & Aragon*) damnatæ ad mortem non licere sumptionem veneni per seipsum, etsi is possit aperire os ad alterius infusionem: eò quòd primum censetur occisio sui, uti sumptio plumbi liquati, applicatio gladii vel ignis &c.

10. An damnatus ut fame pereat abstinerere possit à cibis oblatiis.

Aliud censet *Lessius cap. 9. dub. 6. num. 29.* citans *Henricum & Sotum* de condemnato ut fame pereat, si respuat cibos oblatos; utpote qui iusta de causa, nempe ut se conformet iustæ sententiæ, solum vitam non conservat, permittens calore interno illam absumi. Nihilominus id negat *Victoria, Aragon* (quod mirum est, inquit *Lessius supra* attentà doctrinà eorumdem fratrum præmissà) *VViggers sup. dub. 16.* & plures alii, consonatque *D. Thomas quæst. 69. art. 4. ad 2.* Ratio est;

quia talis se non conformat iustæ sententiæ: cum iudex non præcipiat, neque præcipere legitime possit; ut reus non comedat, sed ne quis ei cibum adferat. Unde cum aliunde non comedendo censetur moraliter seipsum necare, videtur potius dicendum, eum non posse à cibo oblatio abstinere.

DICO II. Iustis de causis licitum est multa facere vel omittere, ex quibus indirectè creditur mors etiam certè securura. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia non præcipitur omni casu & modo vitam propriam servare, nec periculo mortis se exponere; sed ne quis directè seu ex intentione vitam sibi velut exolam auferat, nec sine iusta causa ejus amittendæ periculis se exponat. Unde potest & tenetur miles, non obstante certo mortis discrimine pugnare, stationem periculosa non deserere &c. Reus certè interficiendus potest non fugere, carcere etsi aperto: immo potest zelo iustitiæ, ut sua peccata vindicentur, ad aliorum exemplum se potestati iudicis tradere, desiderando nempe passionem mortis merito à iudice inferendæ, non se occidendo. Prout quidam ex homicida factus monachus fecisse legitur in Præto Spirituali. Præterea deficientem omni alimento, præter carnem humanam, potest fame emori. Ad conservandam Principis vitam potest se telo obijcere. Horrendà item mutilatione non tenetur vitam conservare; cum non sit digna tanto dolore salus.

Similiter juxta Doctores potest conclusus in domo seu turri flagranti se causâ evadendi incendium è fenestra seu turri præcipitare cum evidenti mortis discrimine: quod natura etiam animantia irrationalia docuit. Non tamen posset in se gladio confodere; hoc enim esset directum suicidium, quale semper est, dum mors intenditur tamquam finis aut medium. Prout hic contingeret: mors enim hic est medium necessarium ad evadendum vivi comburium: Secus quædam in eo, qui se præcipitat, ex quo si fortè siors non sequeretur (ut interdum fit) adhuc evaderetur incendium.

Potest quis similiter suffodere turrim cum periculo oppressivis. Si tamen pro omnino certè sit & sciatur securura oppressio, difficile est excusare à directâ officione: uti & injectionem ignis in pulverem tormentarium, unde navis cum existentibus pereat. De quo proinde ita sentit *VViggers sup. dub. 18.* & alii, & cononant *Augustinus* loquens de facto Sampsonis, tamquam inexcusabili citra iustitiam Dei. *Lessius* nihilominus *cap. 9. dub. 6.* respondet, alios hic nullam talem iustitiam censere necessariam (addunt aliqui fundari necessitatem in intento directè suicidio

10. Discrimini aperto mortis iustis de causa se licet exponere.

Variis exemplis aliorum.

11. Exitus à turri flagranti in licitum.

12. An licita suffocatio turris vel comburium in prælio.

cidio conformiter ad illud Jud. 16. *Moriatur anima mea cura Philistym*) excusans proinde praxim militum communi consensu navem incendendam seque mari committentium, ne ipsi & navis veniant in hostium potestatem cum publico reipublicae Christianae damno, cetero nihilominus ab hoste occidendi. Idem docent plures alii; & in hoc magis inclinat *Lugo d. 10. sect. 1. sub finem* agens etiam de injuciente ignem in pulverem tormentarium cum certissima sui absumptione ad extendendam turrim hostilem, adferentque exempla, in quibus licitum est impetere directe nocentes, etsi innocentes una periant: quidni ergo liceat, etsi una pereat ipse, qui impetit?

13. Sui mutilatio extra necessitatem illicita.

D I C O III. Illicita est per se loquendo seu extra necessitatem sui mutilatio per se vel per alium adhibenda. Est certum apud Doctores unanimiter. Idemque reductivè censetur prohibitum præcepto: *Non occides*. Ratio est: quia nemo est membrorum suorum dominus, sed custos & fructuarius, adeoque citra necessitatem ea destruerè non potest. Quare seipsum abscindere seu castrare inhibetur expressè *can. 22. & 23. Apostol.* ubi id agentes dicuntur sui homicidae, scilicet partiales. Similiter *can. 1. Concilii Niceni* vetantur tales ad clerum admitti.

14. Non licet castratio ad superandam aut vitandam carnalis tentationem.

Nèque excusat ullà verisimilitudine prætextus vitandi aut superandi tentationes carnis, aut alias peccati illecebras: cum sanctiora sint ad earum (quibus non nisi liberà voluntate succumbimus) victoriam remedia. Ideoque passim à Patribus graviter improbatum factum *Origenis*, qui (ut ait *Hieronymus Tom. 2. Epist. ad Pammachium & Oceanum de Erroribus Origenis*) *zelo Dei, sed non secundum scientiam* ferro truncavit genitalia. Quin immo (si credimus *Chrysostomo hom. 63. in Matth. Basilio lib. de Virginit. circa finem, & Epist. 87. ad Simpliciam*; & indicare videtur *Augustinus lib. 6. contra Jul. cap. 14.*) castratione, in ætate præsertim virili facta, concupiscentia non fit mansuetior, sed potius molestior. Quare *Ecclesi. 20.* dicitur, *Concupiscentia spadonis de virginibus juvenulam.* Et *cap. 30. Videns oculus & ingemiscens, sicut spado complectens virginem & suspirans.* Ubi satis indicatur, Spadones singulariter concupiscentijs carnis esse obnoxios.

15. Dicitur a Christi explicatur.

Monitum verò Christi *Matth. 18. Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscide eum & projice abs te. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum & projice abs te.* Sic intellige cum Patribus, si quis homo sit tibi conjunctus, utilis aut necessarius sicut pes, manus aut oculus, & sit tibi scandalo, projice à tua conversatione. Quemadmodum & illud, quod *Matth. 19. de*

eunuchis seipsum castrantibus propter regnum caelorum dicitur, de spirituali castratione per voluntariam perfectæ castitatis custodiam debet cum Patribus intelligi.

Quare etiam non est toleranda quorundam doctrina (cujus patronum agit *Ca. Amiel in Theol. Fundamentali*, & quam probabilem asserit *Thomas Tamburinus l. 6. in Decal. ca. 2. §. 3. n. 4.*) permissentium castrationem pro obtinenda suavitate vocis tanquam licitam.

16. Nullatenus licita est castratio ad retinendam vocis suavitatem.

Nec obstat præmissis exemplum S. Marci abscindentis sibi pollicem, ne ordinaretur sacerdos. Nam Marcus iste (ut ostendit *Baronius ad annum 45.*) non fuit Evangelista, sed Anachoreta; cujus tamen sanctitas facit præsumere in ipso bonam fidem se inculpata ignorantiâ. Nisi quis credat adfuisse divinum impulsu. Qui autem Spiritum sanctum habent impulsorem, communi lege non tenentur; neque id trahi potest in exemplum.

17. Marcus abscindens sibi pollicem, non fuit Evangelista.

Dixi in conclusione, extra necessitatem: hæc enim mutilationem excusat, quæ videlicet fit ad conservandum totum, aliàs gangrænâ v.g. periturum. Ratio autem dicitur partem posse pro totius (ad quod ordinatur) salute exponi seu negligi. Ideoque vita nunquam potest occisione sui tolli, cum id nunquam possit esse necessarium ad salvandum aliquid ipsâ vitâ præstantius. Idemque ob eandem rationem est, si totum sit periturum ex causa extrinseca physica: puta si non nisi divulsâ & mutilatâ manu alligatâ rei quæ comburitur, queam evadere incendium. Immo *Lessius cap. 9. dub. 14.* & alii passim contra *Sotum* censent probabilius posse idem fieri jubente tyranno sub interminatione mortis, etsi injustè inferendæ, dummodo non in contemptum Religionis: eò quòd censetur Deus concessisse potestatem in membra, quantum necesse; ut totum salvetur; adeoque perinde fit, sive sint physice noxia; sive tantum moraliter ex mala alterius voluntate. Quare à pari aut fortiori idem liceret ad mandatum Judicis, aliàs morte justâ reum puniri. Quamquam (ut ex *Maldero* notat *Viggers sup. dub. 19.*) iudex id non possit rectè legitime præcipere; qui consequenter non obligatur præcipienti obedire, neque etiam tam duro remedio vitam redimere.

18. Mutilatio licita est, ut salvetur totum.

19. Etiam ex causa periturum extrinseca, si physica sit.

20. Quid si mortali, v.g. iusto tyranni.

QUÆ

QUÆSTIO III.

An Licitum sit Occidere Proximum Innocentem?

19.
Innocentis
directa occi-
sio semper
illicita.

Dico I. Numquam licet per se & directè interficere innocentem. Est communissima Theologorum & juxta *VViggers cap. 2. d. b. 13.* certa doctrina. Fundatur in generali prohibitione: *Non occides;* (ut *Exodi 23.* legitur) *Infontem & justum non occides.* A qua non legitur facta esse ulla exceptio; ut proinde omnis calus censeatur contentus juxta regulam *Augustini. 1. de Civit. 20.* Ex quo sumitur ratio conclusionis: non potest enim quis de re non sua disponere illam destruendo sine concessione, immo contra voluntatem domini, qui respectu vitæ est solus Deus.

Nequidem
ad averten-
dum reipub-
licæ exci-
dium.

Unde etsi tyrannus minaretur certum reipublicæ excidium, nisi caput innocentis amputatum sibi mittatur, illicitè hoc reipublica pararet: quidquid contra tormentum omnium Doctorum ex mera congruentia plausibili senerit *Poncius d. 52. num. 25.* Quemadmodum nec unicum peccatum fornicationis committi posset jubente tyranno, ut reipublicæ imminens excidium impediatur. Quidni autem pari ratione conjectari posset, Deum in tali necessitatis articulo concessisse dominium seu potestatem utendi corpore non suæ? Itaque Deus, qui discrimini sui peculii seu reipublicæ præsens adest, quique facillè potest salvare, si velit, omnes, rationabiliter non vult id fieri per occisionem innocentis; contra cujus voluntatem nemo potest id attentare, etsi omnes reliqui perirent, Domino sic volente. Plura etiam opposito semel dato nascerentur incommoda, & casus multi facillè pari ferè fundamento fingerentur contra bonum naturæ. Et sicut posset occidi unus, quidni viginti, centum, mille &c. ut major pars servetur? Quidni interdum ad diuturnos ac intolerabiles cruciatus vitandos, item periculum sequentium peccatorum &c. licebit occidere seipsum? Et in præsentem quidni ipse innocens possit occidere seipsum ad bonum reipublicæ tuendum?

20.
Innocens
tamen te-
netur se dis-
criminari ex-
ponere.

Potestq; et-
iam invi-
tus tyranni
dispositioni
permissi.

Ipsè nihilominus innocens teneretur ex officio subditi & partis se discrimini mortis exponere pro republica, sequè tyranno præsentare, ut ad se mitti occidendum posset. Et consequenter *Lessius c. 9. dub. 7. VViggers sup.* & alii passim contra *Soto l. 5. qu. 1. art. 7.* & alios censent posse nolentem cogi à republica, & mitti ad tyrannum, non intendendo occisionem innocentis ab eo patranda, sed suam liberationem. Quamvis injustè agat, tum tyrannus, tum ejus ministri, quibus in innocentem, etiam ad

capiendum ac tyranno tradendum, nullum jus competit, nec à republica tribuitur, aut à tyranno tribui potest. Objectiones & Solutiones vide apud citatos Auctores.

Dico II. Per accidens & velut indirectè quibusdam casibus licitum est occidere innocentem: Sic nimirum ut mors illius non intendatur, sive tamquam finis, sive tamquam medium, sed alius immediatus & bonus effectus, qui sit prævalens aut æquivalens, quem proinde prosequi fas est, non obstante occisione seu morte annexa innocentis, v. g. licitum est dirigere tormentum in turrim hostilem, in qua innocentes sunt ligati, ad averteendam inde impugnationem. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia jus directè impetendi turrim non perditur ob periculum innocentium ibi per accidens & invito impetitore existentium; ad quorum proinde incommodum (quod non tenetur cum tanto suo præjudicio vitare) censetur se permittivè habere, solum adhibendo (quod potest) media ad victoriam necessaria. Confirmatur: quia alioquin posset hostis contra omnem impetum instar valli objicere innocentes, sicque eludere jus alterius, & se recedere insuperabilem.

21.
Indirecta
innocentium
occisio qui-
licita.

Casus.

Allegantur passim à Doctoribus diversi alii casus affines. Ut quòd licitum sit defendere se contra invalorem injustum, et si præter voluntatem sequatur mors innocentis, quem invalore objicit instar clypei, quatenus retro eum latitans securus occidat, eò quòd per innocentis interpositionem non eripiatur jus se defendendi à natura concessum, ut proinde prædicta aggressionis repulsa veluti licita & necessaria, non reddatur per damnum innocentis, per accidens annexum nec intentum, illicita. Ita *Corduba, Petrus Navarra,* quos citat & sequitur *Lessius cap. 9. dub. 9. VViggers cap. 2. dub. 8.* citans etiam *Malderum.* Item *Rodriguez, Bonacina, Diana, Silvius,* ut refert & sequitur *Bassani V. Homicidium 1. num. 15.* & alii: Item quòd liceat fuga vitæ necessaria per angustam viam, etsi protensus sit innocens v. g. claudus vel infans (nisi certò perimendus decederet sine baptismo) ibi incautiùs jacens in angustis vitæ. Ita *VViggers sup.* refert *Corduba & Malderum,* qui idem dicit, si fugiens probabiliter speret, quòd transitu suo innocentem non occidet. Secus est juxta *VViggers sup.* quando innocens occidendus utilitate modo succedens per viam fugienti cedere nequit: quemadmodum nequit in naufragio eripi tabula ab alio jam occupata, ut se salvo.

22.

Variis aliis
casibus.

Petes, an pro conservatione vitæ pregnantis liceat præbere pharmacum, quo fetus intereat? Resp. cum communissima do-
ctorum

23.

procurare abortum fetus animati.

Immo & inanimati Probat ex precepto, Non occides,

24. Accidant alie auctoritates Patrum & Conciliorum.

torum sententia in primis id non licere, dum pharmacum directe tendit ad extinguendum fetum, seu procurandum abortum; idque siue fetus sit animatus (tunc enim est directa occisio innocenti, ut alius fervetur) siue necdum animatus: nam & hunc extingui, secundario vetatur precepto: Non occides, juxta Tertullianum c. 9. Apologetici dicentem: Nobis homicidio semel interdico, etiam conceptum utero, dum adhuc sanguis in hominem delibatur, dissolvere non licet. Homicidii festinatio est, prohibere nasci. Quare sicut impediens luctum proximi peccat contra preceptum Non furaberis: sic & impediens ne homo conceptus nascatur, peccat contra preceptum Non occides.

Alia quoque Auctoritates gravissimae damnant procuracionem abortus, non distinguentes inter fetum animatum & inanimatum; ut videtur est apud Augustinum Serm. 244. de temp. quem de utroque se velle intelligi, etiam inde non potest colligatur, quod ibidem vel sola venena sterilitatis procurantes homicidii arguat. Hieronymus similiter Epist. ad Eustochium de Custodia Virginis. inter alia, virgines corruptas procurantes abortum (quod ordinariè fit ad vitandam infamiam) vocat filii necdum nati parricidas.

Videri etiam possunt varia Concilia, Ancyranum can. 20. Quin sextum, et si illegitimum, can. 91. Guarnacense, alias Wormaciense (ut citat Burchardus) relatum c. Si aliquis, de homicidio. Praeterea Sixtus V. Constit. 87. quae incipit: Effrenatam, contra procurantes abortum fetum, siue animati, siue non animati, statuit omnes poenas constitutas contra veros homicidas. Gregorius XIV. Constit. 8. Sedes Apostolica, reducit quidem Constitutionem Sixti V. ad terminos juris communis, quantum ad abortum fetum non animati; hunc ipsum tamen vocat gravissimum scelus & nefarium flagitium.

25. Denique probatur ratione.

Accedit & illa ratio, quod secundum omnes non licet procurare pollutionem, ob sanitatem aut vitae conservacionem, ergo neque abortum: cum hoc non minus, immo magis directe & propinquius adversetur naturae generationis quam alteri: sicut fetus, et si non dum animatus, vicinior est animae humanae, quam semina nondum coacta. Si tamen partus esset corruptus, tunc liceret directe materiam illam abigere pro matris sanitate; quia non habet amplius rationem fetus, sed malignae cujusdam massae.

Ad vitandam infamiam id licet, probabile non est.

Unde toleranda non est alicuius opinio, qui dixerunt, aut etiam probabile existimarunt, licitum esse procurare abortum ad vitandam infamiam, aut poenam mortis. Quam proinde damnatam fuisse in Congregatione S. Officii se audivisse refert Diana P. 6. Tract. 8. Resol. 37.

Herinc Sum. Theol. Pars III.

Dices cum Sanchez (qui l. 9. de Matr. d. 20. n. 9. & 10. cum nonnullis docet licite matri periclitanti dari pharmacum tendens ad faciendum abortum fetus non animati) tali casu fetus est aggressor vitae matris, causans ei periculum, uti humores pravi invadunt naturam: ergo instar humoris exundantis poterit expelli; dum inde non sequitur incommodum majoris momenti. Confirmatur: quia fetus inanimatus est pars matris L. 1. §. 1. ff. de insturendo venire, pars autem potest abscindi pro conservacione totius. Resp. non magis invadere fetum, quam semen, cujus exundantis retentio morbum causat; hoc tamen non ideo potest directe pelli. Immo fetus animatus potiori ratione invadit, naturamque offendit; nec tamen directe expelli potest, ut proinde non cessatur subsistere aggressio (cujus periculo per actum generationis se mater exponit) quae destructione directa possit depelli, in qua etiam gravissimum non deest incommodum, ut ex praemissis patet. Accedit pharmacum expulsum fetus tantum plerumque sua generatione nocere periclitanti matri, quantum prodest liberatio à fetu. Ad confirmationem. Resp. fetum etiam inanimatum non esse proprie partem matris. Neq. L. 1. citata id asserit, sed loquens aperte de fetu etiam animato ait, quod sit, quodam scilicet loquendi modo, portio matris vel viscerum ejus.

26. Fundamentum Sanchez consonis licere abortum fetus inanimati, ut gravida moritura sanetur.

Dissolvitur.

27. Indirecta procuratio abortus an vel que licet.

Resp. II. Matri periclitanti in defectum alterius remedii licite datur medicamentum per se & directe tendens ad curacionem morbi, et si putetur abortus futurus, si fetus nondum sit animatus. Ita communiter Doctores. Ratio est: quia mater habet jus adhibendi remedia necessaria & per se ordinata ad conservacionem vitae, quod non amittit per conceptionem prolis; neque etiam impeditur per charitatem, cum proles nondum sit animata, adeoque nec capax aeternae vitae vel mortis. Non est tamen licitum matri praebere aut signere simile pharmacum cum notabili periculo fetus, quando creditur animatus, & certo vel probabiliter existimatur vivus in lucem edendus. Ita quoque Doctores communiter. Ratio est: quia quisque ex charitate tenetur salutem animae proximi praeferrere propriae vitae corporali. Si tamen nulla sit spes prolis vivae edendae, etiam si mater à medicamento abstineat, & magna sit spes sanitatis matri reddendae si utatur medicamento, quod directe tendat ad conservacionem matris, tunc non apparet ratio, cur ipsa nequeat illo uti. Sanchez quidem supra n. 17. putat spem vitae prolis moraliter & quasi citra miraculum non esse, si antea mater moriatur vi morbi. Sed contrarium docet frequens factis experientia. Esto enim & supervivat diu, saepe tamen pro tantillo tempore, quantum necesse ad baptismum.

28. Quo tempore anime cur fetus.

Quo vero tempore fetus animetur, discutunt & dissentiunt Medici (et notitia hujus

Fi

hujus rei etiam Cōfessariis utilis esse queat convenientes in hoc contra *Fenum* (qui falsò credit id fieri tertio die à cōceptione) quòd id contingat tempore, quo fetus est formatus seu effigiatus; prout etiam clarè supponitur *Exodi 21.* juxta versionem *Septuaginta*, & docetur à *Tertulliano l. de anima c. 27.* dicente: *Ex eo fetus in utero homo, à quo forma completa est. Nam & Moysi lex tunc abortus reum talibus indicat, cum jam hominis est causa, cum jam illi vita & mortis status deputatur.* Hæc porro formatio perficitur in maribus die trigésimo, in feminis quadragesimo aut quadragesimo secundo, juxta *Hypocras.* Nimia differentia est dupli aut majoris tēporis, quam quidam statuit inter mares & feminas; prout nonnulli dies quadraginta pro maribus, octoginta pro feminis statuūt. Vide *Fromandum Philos. Christiana l. 1. c. 2. ar. 2. & l. 2. c. 6. ar. 16.*

QUÆSTIO IV.

An & Qualiter Liceat Occidere Malefactores, Tyrannum, Vel Patri aut Marito deprehensos in Adulterio?

29. Malefactores morte punire aut in private non licet.

RESP. I. Certum esse apud omnes DD. non licet id privata auctoritate, defunctu potestatis divinitus non concessæ, nisi Principi seu Magistratui, ejusque Ministris, Unde qui sine aliqua publica administratione maleficum occiderit, velut homicida judicabitur: & tantò amplius, quantò potestati sibi à Deo non concessam usurpare non timuit, ut rectè *Wiggers Tract. 2. c. 2. dub. 3.* non rectè tamen referens ut verba *Augustini 1. de Civit. c. 16.* ubi nihil ad propositum. Alibi tamen *S. Doctor* id quoad substantiam tradit, & signanter *c. 17.* dicens: *Non licet privata potestate alicui hominem occidere vel nocentem.*

30. Licet publicè, dum id suadet de. licet qualiter.

RESP. II. Publicè nihilominus auctoritate, quado delicti gravitas id exigit aut permittit, est indubiè licitum mutilare aut etià occidere malefactores; ut habet omnium etià Christianarum Nationū sensus & praxis, immo & Ecclesiæ, decernentis hæreticos supplicio extremo afficiendos. Ratio est: quia potestas meritam poenam, atque adeò etiam mortem infligendi; est superioribus hujus sæculi à Deo concessa. Unde *ad Rom. 13.* dicitur: *Si malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui male agit.* Quem locum putat *Poncius d. 52. q. 5.* non satis probare. Sed immeritò: gladium enim judex portat non sine causa, utique non ad arcendas multas, sed ad terrendos & puniendos per illum, etiam usque ad internecionem, malefactores, ut rectè *Interpretes*, signanter *Sabouth & Estius.*

Probatur.

Locus ad Rom. 13. an rectè probet.

31.

Facilis calumniæ pateret vulgata proba-

tio, quòd pars sit propter totum, pro cuius proinde cōservatione potest ipsa resecari, uti excindi membrum putridum, ne cetera inficiat. Inter totum enim physicum (in quo forma hæc vel illam partem informat ob bonum totius, ut ipsum possit debite subsistere & operari) & morale seu politicum, quale respública, non est per omnia eodem modo discurrendum; cum sanè non liceat ob exigentiam totius politici amputare membrum innocens, seu directè occidere, innocetem; sicut tamen ampliari potest membrum physicum ob minas tyranni, juxta plures.

Solum hic notanda venit littera difficilis *Scoti 4. d. 15. q. 3.* ob quam ei absurda, ac veluti sine fidei minus conformis doctrina adscribitur à Nonnullis, signanter *Wiggers c. 2. dub. 2.* quasi doceat occidi non posse malefactores, nisi in veteri Lege expressos, seu (ut *Franciscus Bona Spez d. 19. dub. 2.* locum *Scoti* malè citans ex *dist. 3.* & pejus addens, ipsum nimis periculosè sequi *Waldes Hæreticos*) nisi casibus, in quibus Deus dispensare legitur. Sufficisset pectori Christiano legisse *Cavellum ibid. in Scholio* ut mens *Doctoris* sanè intelligeretur & explicaretur.

Itaque *Doctor* verbis *S. Augustini* (quem vide *1. de Civit. 21.* & pariter explica) asserit non posse occidi, nisi adit lex justa generalis (qualis est, quæ derivatur ex lege Dei, vel ei concordat, aut certè non discordat, uti etià verbis *S. Augustini* subdit) vel Dei specialis jussio. Unde quod ex *Augustino supra* subsequenter adjungit, requiri exceptionem Dei à lege prohibete homicidium, intellige non de exceptione per legem positivam, præsertim veterem (quam dudum cessasse, ac non obstare cessatione leges humanas de poena mortis justè statui posse, ibidem aperitissimè *Scotus* præmiserat) sed sive per hæc, vel specialem jussionem, sive per ingenitum lumen rectæ rationis, quo constat de obligatione, & interpretatione præcepti naturæ de non occidendo, adeoque de gravitate culpæ & demerito poenæ mortis. Quare dum *num. 6.* ait legem talionis contra homicidas esse confirmatam in *Evangelio Matth. 26.* *Omnes qui acceperint gladium gladium percipiant*, non vult, quòd Christus ibi legem ferat vel instituat, aut det facultatem occidendi homicidas contra præceptum *Non occides* (ut malè ipsum intellexit *Wiggers*) sed quòd ibi declarat, quid homicidæ rationabiliter mereantur, ut proinde justè talis lex per communitatem seu rempublicam posset institui; prout litteram *Scoti* insipienti est manifestum.

Supponens autem *Scotus* non ita constare de gravitate simplicis furti (quod inter mortalia est parvum) urget non constare etiam de aliqua exceptione per legem expressam, immo in veteri Lege (quæ tamen rigorosa erat) fures simplices non potuisse occidi. Non solus autem *Scotus*, sed & alii gravissimi *Doctores* apud *Cavellum supra*

32. Absurda opinio non rectè adscribitur.

Ejus mens explicatur.

33. Quid sit furtum, & an cum ipso occidatur simpliciter.

Quæst. IV. Qualiter Occidere liceat Malefact. Tyrann. &c. 331

suprà censent pœnam mortis, solis gravio-
ribus criminibus inferendam, esse supra de-
meritum talis colpæ. Ut proinde Castro
asserat oppositum nimis crudelæ, Sotus re-
prehendat Baldum tamquam auctorem occi-
sionis furum, apud Cavellum suprà. Quin
& Novellâ 134. cap. 13. Justinianus sanxit:
Pro furto nolumus omnino quodlibet mem-
brum abscindi, aut mori, sed aliter eum casti-
gari. Ratio autem, quam Glossa addit, quia
suspendantur, risu, quam refutatione dig-
nior est. Unde etiam Marchant To. 2. T. 2.
bun. Tr. 6. Tit. 3. qu. 1. §. 2. dub. 1. fatetur id
esse verum, spectata inæqualitate reorū,
scilicet vitæ & bonorum fortunæ, adeoque
per se. Si tamen considerentur aliqui fur-
ta vergere in gravem perniciem reipubli-
cæ, non negavit Sotus, quin puniri possent
morte. Prout hodie suspensio necantur fu-
res qualificati, aut famosi, præviâ in his cæ-
sione virgarum pro prima vice, additoque
stigmatæ pro secunda. Quamvis consuetu-
dines locorum varient, quas præctice dam-
nare durum apparet. Ad confirmationem
præmissorum videri possunt, quæ habet
Tulden. ad Cod. de Furtis n. 11.

prehenfum cum uxore adulterari; quam-
vis utrumque jura cælaræo l. 20. & qua-
mor seqq. ff. ad L. Juliam de adulteris & No-
vellâ 117. c. 15. servatis certis conditionibus
(quas vide apud Jurisconsultos in ff. cit. &
Lessium c. 9. dub. 5. asserentem non fuisse
permissum uxoricidium; quod tamen per
legem Logobardicam impunè licebat, quæ
olim vigeat in Italia, & de qua consultus
fuit Nicolaus I. Inter hæc 33. q. 2.) id fuit
permissum.

Tyranni deli-
ta occidere
illicitum.

Fundatur in primis in communi sensu
Theologorum, à quo in re tanta non fa-
cilè recedendum; deinde leges hujusmodi
solum serviunt ad impunitatem in foro ex-
terno, ut inter Jurisperitos Zoëus in ff. ad
Juliam de Adulteris 17. & alii fatentur,
quatenus indulgent justæ indignationi, &
commotiōi patris aut mariti. Quod si
plus vellent, saltem eatenus non videntur
per canones approbatæ, seu receptæ. Quod
satis indicat de simili casu consultus Ni-
colaus I. sup. ad quem respondit: Sancta Dei
Ecclesia mundanis nunquam constringitur
legibus: gladium non habet nisi spiritualem:
non occidit, sed vivificat. Similiter Augu-
stinus l. 2. de adulter. conjug. c. 15. (& refer-
tur c. Si quid 33. quæst. 2.) ejusmodi occi-
sionem asserit secundum legem Christi
non licere.

Leges civi-
les solum
concedunt
parenti vel
marito im-
punitatem.
Aut certe
non sunt ab
Ecclesia
probata.

Easdem im-
probat via
Augustinus

Accedit, quod sub hoc prætextu multæ
innocentium cædes possent impunè com-
mitti; quodque per se loquendo sit locus
puniendi secundum ordinem debitum juris
(qui citra inevitabilem boni publici neces-
sitate non est omittendus) esto per acci-
dens interdum deficeret probatio: quod
denique sine necessitate boni publici sic
occidendi exponantur præsentissimo peri-
culo æternæ damnationis.

37.
Accedit rati-
o.

Addi etiam posset, quod privato non
liceat occidere malefactores. Sed posito,
quod per leges non tantum impunitas,
sed perfecta licentia & facultas daretur,
responderi facile posset, id non privatâ fi-
eri potestate, sed publicâ, cujus prædicti
censeri possunt ministri: prout jure veteri
in filios & servos delinquentes extendebat
se ad necem utque patriæ & dominicæ po-
testas. Prout etiam ad diffidatos v. g. Banni-
tas occidendos, id exigente reipublicæ bo-
no, data interdum est cuilibet privato po-
testas; uti & militibus occidendi inimicos
vel transfugas.

Ratio qua-
rumdam
examina-
tur.

QUÆSTIO V.

An Liceat Occidere Injustum In-
vasorem?

NEQUIDEM injustum invasorem vitæ
ad necessariam defensionem posse occi-
di, censuisse refertur Augustinus de Anco. pauri,
na apud Lessium c. 9. dub. 8. S. Augustinus
quoque,

38.
Negarunt
pauci.

Lex Cas-
tra illam
vitat.

Qui excu-
sari queat
præviâ ho-
stiana.

34.
Tyrannus
injurpatio-
nem tituli an
possit à pri-
vato occidi.

35.
An similiter
tyrannus
ratione so-
lū regimi-
nis.

36.
Adulterum
sua adu-
teram in fla-

Dubitasse
videri
Nonnullis
Augustinus.

quoque, ab humanis cædibus valde alienus, l. 1. de lib. arbit. c. 5. videtur hæsitasse, an aliqua in hoc culpa lateat ex occulta Dei lege, ut fatetur *Wiggers* c. 2. dub. 6. num. 29. Et consentit *Hæzer* To. 2. *Anatom.* ad d. locum, addens inter alias solutiones *Augustinum* censuisse id non licere ex lege, quam ibi impugnat permittendi scilicet minora peccata ad evitandum majora. *Lessius* autem c. 9. dub. 8. n. 51. dicit ipsum loqui de periculo excessus odii, iræ & debite moderationis. Quem inordinatum affectum ob *Augustino* damnari censet etiam *Hæzer* supra.

39.
Opposita
doctrina cõ
munissima
probat ex
Scriptura.

Sed opposita doctrina est communi Doctorum ac plebis sensu receptissima. Colligiturque in primis ex Scriptura *Exodi* 22. ubi dicitur non esse reum sanguinis, qui furem nocturnum occiderit, qui nimirum (ut docet *Augustinus* q. 84. in *Exodum*, & refertur c. *Si perfidens*, de *Homicid.*) discerni nequit, an tantum ad furandum, an etiam ad occidendum venerit.

Ex utroque
jure.

Pater idem ex jure, tum civili, tum canonico. Nam *L. 3. ff. de Just. & Jure dicitur*: Nam jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam corporis sui fecerit, jure fecisse existimetur. Et *Alexander III.* c. 3. *Si vero, de Sentent. excomm.* dicit, quod vim vi repellere omnes leges, omniaq. jura permittant. Quod repetit *Innocentius III.* c. *Significasti* 18. de homicidio; addens quod id debet fieri cum moderamine inculpata tutela.

40.
Immo occi
dem nequi
dem incur
rit irregu
laritatem
ex jure.

Depique juxta *Clem.* *Si furiosus*, de homicid. nullam irregularitatem incurrit, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem. Quamvis (ut refert *Scholasticus* ad locum *Scoti* mox citandum) *D. Thomas* q. 64. art. 7. ad 3. *Scotus* 4. d. 25. q. 1. num. 10. *Glossa* in c. *Scut dignum* §. *Clericus* de *Homicid.* attento jure antiquo c. *De his clericis* 6. d. 50. lectis de irregularitate senserint. *Lessius* nihilominus c. 9. dub. 8. num. 52. verius credit, ne quidem jure antiquo subsistere irregularitatem. *Trentinum* quoque sess. 14. c. 7. de reform. indicans in casu homicidii ad defensionem sui patrati subesse irregularitatem, supponit non fuisse moderamen inculpatae tutelæ, ut & culpam in homicidio casuali. Vide *Declarationes & Remissiones* in d. locum.

41.
Accedit ra
tio.

Accedit ratio naturalis aperte dictans in tali peristasi debere jus se defendentis esse potius, ut proinde se conservare queat, etsi cum destructione alterius, qui eum per vim destruere conatur. Quare prædicta habent locum, etsi Princeps vel Episcopus vel pater invaderet proprium subditum aut filium.

Insania in
vasoris non
sollis jura
naturale
defensionis.

Jure quoque naturalis defensionis non privatur quis ob alterius v. g. insaniam, ut proinde juxta receptam Doctorum sententiam in valorem injustum, à culpa ta-

men ratione furia aut ebrietatis excusatum repellere possit cum occisione illius, si necessaria sit, neque fugatibi queas confulere; ad quam utique fores obligatus, quæ tunc non est probrosa, quin potius ignominiosum est velle tunc contra hujusmodi reluctari.

Neque Scriptura alicubi reprobatur usum gladii ad necessariam defensionem, sed indubitatum ejus usum puta ad privatam vindictam, vel ex malevolentia. Omnes enim qui sic acceperint gladium, gladio peribunt eorum. (ut ait Christus *Matth.* 26.) nempe quia id fuerunt, & quia ordinariè ita accidit paratioribus ad gladii usum.

Non obstat etiam, quod debeamus propter mortem temporalem oppetere, quam proximum in æternam præcipitare. Nam ipsemet invasor se in illam præcipitat ex sua malitia, potens se periculo, si velit, subducere. Itaque in extremâ necessitate currit obligatio mortem pro salute proximi tolerandi. Deinde invasus non est securus seu certus de suo bono statu & salute: neque invasor certus ita occidendus, ut post vulnus non queat poenitere.

Moderamen porro inculpatae tutelæ (quod *Innocentius III.* supra, & ipsa ratio postulat) consistit in ea moderatione, quæ necessaria est, ut vis injuriola propulsetur seu avertatur: majorem enim vim adhibere non licet, ex obligatione non tantum charitatis, sed etiam justitiæ, v. g. defistentem aut fugientem percutere vel lædere: quod enim ultra fit, non deservit ardentis injuriæ, utpote jam illatæ, nec per hoc tollendæ, sed eidem vindicandæ. Unde c. *Significasti* cit. dicitur fieri debere, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam.

Hinc peti potest solutio vulgatæ questionis, an videlicet liceat in defensione sui intendere occisionem vel periculofam vulnerationem invasoris: si enim ea sit necessaria ad sui defensionem, intendi potest, cum conceito fine, concessa sint & intendi queant media necessaria. Alias notè, eò quod tunc non servaretur moderamen inculpatae tutelæ: ut proinde defensio faciendâ sit quam minimo possibile est aggressoris periculo & damno. Ad praxim verò quod attinet, defendens non debet multum ratiocinari, an hic vel ibi tangere liceat invasorem; ne talibus occupatus facile causâ cadat.

Porro ut aliquis dicatur invasor, non est necesse, ut actu gladio vel armis impetatur (quæ invadentem licitè repellit; etiam cum occisione, si necessaria sit, dubium esse nequit) sed satis est ut accedat cum armis, vel aliter ad me occidendam: tunc enim si aliter evadere nequeam, possum prævenire, neque teneor expectare, donec ictum acceperim, & me forte defen-

42.
Quis enim
gladii usus
in scriptura
reprobatur.

Salus in
foris carnis
proponenda
vita defen
sionis.

43.
Moderamen
necessarium
inculpatae
tutelæ in
quo cupit

44.
An in de
fensione li
citum sit
intendens
occisionem
invasoris.

45.
Quis enim
facit in
vasor.

An invasus
teneatur si
bi fugâ
consulere.

defendere non poterit, ut tradunt Doctores communiter. Si absque periculo meo fugere possim, & occasione declinare, tenebor: nisi forte fuga foret multum dedecorosa v.g. viro militari & nobili (secus est de clericis, rusticis, viris togatis & similibus) quam talis non tenetur capessere, ut proinde possit jus suum loco manens (à quo cum notabili probro seu ignominia non tenetur ob alterius malitiam recedere) tueri viâ mæ defensionis, juxta communem Doctorum sententiam.

46.
An parans
se ad invadendum
teneatur
inversum
invasor.

Immo si aggressor nondum accedat, tamen instructus est, aut se instruit ad invadendum, v.g. arcum tendat, sclopetum parat &c. possum eum prævenire, si alia via evadendi non suppetat, ut iidem Doctores tradunt, & Navarrus cap. 15. num. 3. ubi ponit exemplum (quod tamen magnâ consideratione ac prudentiâ indiget, ob abusum inde sequi natos, & spem mutandi in marito animi in melius) de marito, qui pugionem condidit sub cervicali, ut uxorem, quam tenet in cubiculo conclusam, interficiat, quem uxor id secretò sciens potest antevertere, si aliter nequeat subterfugere. Simile est, quod docet Corduba l. 1. q. 38. de eo, qui alteri paravit venenum, quòd scilicet possit illud in simili necessitate aliter inevitabili ab innocente converti in auctorem.

47.
Varii casus
non probandi,
saltem
in praxi.

Idem docet Banez & quidam alii Recentiores (teste Lessio c. 9. dub. 8) de occisione ejus, qui per famulum seu ficiarium statuit alterum occidere, adeoque per alium conatur invadere. Sed ob varias causas id nequit admitti, in praxi præsertim, tum ob pericula frequentiorum abusuum, tum quia vix fieri potest, ut non suppetat alia ratio evadendi, v.g. interponendo auctoritatem superioris; tum quia periculum sic facile augebitur, sicariis nihilominus animatis ad exequendum mandatum, & vindicandam mortem mandatis.

Multò minus probandum, quod quidam dixerunt de occisione quasi licita invidis vitæ per calumnias apud judicem. Idemque est de testibus & judice. Hoc enim in republica bene ordinata nullatenus toleraretur. Et merito: cum sic aperiretur via lata injustis cædibus & assassinibus. Estque alia se defendendi via ordinaria, juris scilicet, pro tali, qui viâ juris impetitur. Planè cum secundum receptam sententiam occidi possit invalor etiam materialiter injustus, sub hoc prætextu non erit satis provisum iudicibus, testibus, auctoribus, patris causarum etiam bonâ fide procedentibus. Maxime si doctrina prædicta ad res quoque familiares & honorem extendatur.

Temerarium denique videtur in re tot abusus, falsisque suspitionibus obnoxia, tantum indulgere privatis seu plebi, ut liceat egregiè percutere veneficam per si-

Hermes Sum. Theol. Pars III.

gna magica assidue nocentem, donec maleficium tollat, si absque novo maleficio credatur, tollere posse. Vide Wiggers c. 2. dub. 6.

Quod attinet ad defensionem honoris, qui præ bonis temporalibus æstimatur, probabile censet Wiggers sup. dub. 12. licere viris secularibus, qui ratione status vel nobilitatis solent & æstimantur excellere in armorum contestatione & fortitudine bellica, quibusque illa quodammodo sunt debita inesse, licere repellere aggressorem etiam cum illius occisione, qui ignominiosè illos invadit, v.g. pugnis vel baculo, si aliter ejus ictus avertere nequeant: neque eos obligari ad fugam, quamvis se possint per fugam ab ejus invasione eripere. Probat partim auctoritate cõmuni omnium penè Doctorum, tum Theologorum, tum Jurisperitorum, quæ in hujusmodi re morali magni est faciendæ: partim quia talis quemadmodum ignaviter permittendo se percuti, sic & fugiendo honorem & existimationem suam deperdere.

48.
Honor ad
cum inva-
loris occisio-
ne defendi
possit.

Quòd autem id aliqui extendant ad injurias verbales, meritò non admittitur à re-liquis Doctoribus, neque etiam admittetur in foro fori. Sufficere debet eas verbis, aut aliter, præsertim per judicem, posse repelli & tolli. Aliud quoque esset perniciosum nimis republicæ.

49.
Varii id a-
gendæ modi
rejiçiantur.

Nullatenus quoque licet sub prætextu defendendi honoris repercutere percussorem facti poenitentem, & satisfactionem offerentem: ibi enim esset aperta vindicta. Similiter non licet aggredi ex intervallo percussorem jam quietè agentem, si fortè occurrat lælo.

Immo nec fugientem percussione factâ licet persequi, verberaque sufficientia ad reparationem honoris infligere (quidquid nonnulli dixerint) nam & ibi vera est vindicta, non defensio honoris. Videri potest Wiggers sup. ubi addit secus dici posse, si adhuc insultans & ignaviâ exprobrans subsistat: eò quòd de illo videatur idem, quod de eo, qui percutiendo nititur timiditatis & ignaviæ vitium impingere. Meritò nihilominus adjungit esse id valdè obnoxium periculo animi vindictæ, & vix umquam necessarium ad defensionem honoris: si enim nulli adsint, non minuitur ætimatio apud alios: si autem aliqui adsint, poterit verbalis invalor contumeliosus apud judicem accusari, & per huc ad reparationem honoris debite compelli. Quare simpliciter id videtur non probare infra num. 73. præciso saltem periculo superaddendi ab altero novos ictus ignominiosos. Immo satis raro, si umquam, occurrat casus, quo licitum sit occidere alterum præcisè ad defensionem honoris, utpote aliter, quam tali viâ cõservabilis aut recuperabilis, vel certè non sufficientis momenti ad eum tali viâ conservandû: ut non mittatur bonum

50.
Non licet
fugientem
persequi &
percutere.

bonum commune reipublicæ aliàs lædendum, quod tamen in determinandis limitibus licitæ defensionis non parum est considerandum.

51.
Detrahere
volentem
an liceat
occidere.

Accedit, quod simili ratione prætedetur licita occisio alterius, qui minatur famam detractione convellere. Unde hanc *Francisci Amici doctrinam, licere clericis, vel religioso calumniatorem gravia crimina de se vel sua Religione spargere inanis occidere, quando alius defendendi modus non superest, cancellari seu expungi iustum est per Censuram Romanam.* Hujusmodi enim doctrinæ prætextu via aperitur planissima occultis & injustis cædibus. Unde non est tutum licentiosas in hac materia doctrinas admittere, minus publicare hominibus plus justo ad pugnas & cædes propensis. Postetque merito per reipublicam interdici sub gravissimis poenis quarundam praxis, quidquid foret de speculativa ex ratione probabilitate: cui præjudicent alii liberiores censores.

52.
Invasor pudicitie potest occidi, si ipsa aliàs non possit defendi.

Quantum ad pudicitie defensionem necessariam, ea juxta communem doctrinam (ut testatur & sequitur *Lessius c. 9. dub. 12. Wiggers c. 2. dub. 12.* etiam *Augustinus 1. de lib. arb. c. 5.* dubitative loqui videatur) licita est etiam cum occisione invaloris: eò quod pudicitia sit longè majus bonum, quam facultates externæ, inferius quidem vitæ, tamen quod ab animo casto non imprudenter vitæ præfertur, adeoque juxta modum præmissum defendi potest, si aliter salvari non possit: accedente præsentis peccati & consensus periculo, quod etiam violenta corruptio adfert, ut propterea mori potius, quam vel invitè violari castus animus merito desideret. Idiplum videntur. Ethnici quoque intellexisse: nam apud *Ciceronem Orat. pro Milone sub init.* laudatur adolescens interfectòr tribuni pudicitie illius vim inferre conati, qui & à Mario Imperatore exercitibus abscutus fuit. Accedit, quod juxta *L. 1. §. 4. ff. ad L. Corneliam de Sicar.* dimitendus sit, qui inferentem per vim sibi suisque stuprum occidit.

53.
Invasor nocturnus bonorum fortuna potest occidi.

Quod denique ad facultates externas attinet, communis quoque doctrina tradit eas, si sint notabilis momenti, posse defendi contra furem aut raptorem non tantum nocturnum (de quo habetur *Exod. 22.* & in *Lege XII. Tabularum*, ut patet ex *L. 4. ff. ad Legem Aquiliam*) sed & diurnum, si simul invadat personam, res suas defendere furemque propulsare satagentem (quod saltem exprimitur c. *Interfecti, de homicid.* & consonat *L. citata* agens de fure se telo defendente) si non, donec saltem quietè res possideat, si eas aliter recuperare quis non possit: ut proinde communi Doctòrum sententiæ liceat in tali casu quoque fugientem cum rebus tuis eminus sclopo petere. Quamvis postremum neget *Cervarius in Clem. Si Furiosus P. 3.*

Aliàs non opinione quorundam.

§. un. n. & cujus Doctrina satis est charitati conformis, & laudabiliter practicatur, ut ait *Wiggers c. 2. dub. 10.*

Colligi solet ex jure Canonico, ubi simpliciter approbatur defensio talium rerum contra in valores c. *Olim, de restit. Spoliar.* ubi *Innocentius III.* approbat factum Episcopi & Capituli Tridonenfis (aliàs Terdonenfis) de possessione deturbantis Templarios Lombardiæ ex incontinenti, & vintque vi repellentis. Et c. *Dilectus, de sent. excomm. in 6.* approbatur factum Decani Aurelianensis contra Ballivum bona violentè occupare præsumentem se defendentis, & in subsidium temporalis gladium spirituales censuræ, jungentis, his verbis: *Cum omnes leges omniaq; jura vim vi repellere, cum sitq; sese defendere permittant, licuit utique ipsi Decano contra illum violentiam injuriamq; se tueri &c.* Quibus locis de clericis (de quibus contra Nonnullos etiam intelligitur prædicta doctrina) est sermo.

54.
Contraria non aliam colligitur ex c. Cum olim, de rest. Spol.

Ex c. Dilecto, de sent. excomm. in 6.

Denique c. *Interfecti, de homicid.* etiam de nece expressus agit: *Si te tuasq;* (intelligunt Doctores plerique cum *Felino* non copulativè, sed copulativè, seu alternativè, quasi alterutrum sufficiat, uti indubiè sufficit seorsim prius membrum; prout etiam colligi potest ex antecedentibus, & arg. c. *Verum, de iurjurando* ubi in verbis, *Pro vita & rebus suis*, intelligunt Doctores conjunctionem simili modo liberando, *hujusmodi diaboli membra interfecti . . . . . si aliquid sejunare volueris, bonum est tibi, & elemosynam fac largiter.* q. d. consulto id feceris, et si à penitentia in rigore immunis. Ideoque in principio captis tunc demum penitentia injungitur, si *interfecti furem aut latronem, ubi comprehensus poterat* (adeoque res recuperari à fure, & perscrutabile ari à periculo contra latronem) absque occisione.

55.
Item ex c. Interfecti, de homicid.

Probatur ratione: quia ex certa omnium sententia licitum est reipublicæ sua bona temporalia defendere per bellum necessarium. Deinde bona temporalia sunt vitæ honestè ducendæ subsidiaria aut necessaria. Non est igitur æquum, neque id charitas postulat, ut earum jacturam quis patiat propter conservandam vitam violentè aut iniqui latronis, si in necessitate (in qua tantum cura nobis esse de illo debet) sed in pessima voluntate constituti. Aliàs sanè nil foret rerum nostrarum contra iniquos tutum; ut proinde idem postulet ratio boni communis.

56.
Accidit ut.

Nec obstat, quod c. *Suscipimus, de homicidio*, Monachis (quorum unus erat sacerdos) latrones etiam nocturnos occidentibus injungatur penitentia; adeoque non videatur huic saltem generi personarum, scilicet Clericis vel Monachis permittitur hujusmodi defensio. Nam potuissent hi sibi ablata salvare citra occisionem, si cum istis se subtraxissent, aut latrones aufugere permitt-

57.
Obicitur ex c. Suscipimus, de homicidio. At sumpta sunt.

QUESTIO VI.

Quae Restitutio Necessaria ratione Homicidii, vel Mutilationis?

milissent: adeoque non seruantur inculpa-
tae tutelae moderamen; dum ita (ut canon
ponderavit) exarserunt ob res viles.

58. Alie au-
ritates ex-
plicatur.

Non obstat etiam, quod *Exodi* 22. iuxta
mentem *Augustini* q. 84. in *Exodum* relati
c. 3. de homicid. Et *L. 4. ff. ad L. Aquilam* &
L. 9. ff. ad L. Cornel. de Siciariis inquitur, non
aliter furem occidi posse, quam si etiam
adfit periculum personae. Nam ista loca
accipienda sunt de fure diurno, qui praesum-
atur more furum timidus rebus salvis
fugari posse, quique cognoscatur, ut res ab
eo possint recuperari. Ipla etenim *Lex Exo-*
di veluti judicialis maxime perficiat for-
um externum, in quo locus praesumptio-
ni. Idemque est de aliis legibus. Alii quin si
res recuperandi spes non superfit, non est
cur defensionis locus esse nequeat.

59. Dicitur bo-
na fortuna
esse notabi-
lia.

Dixi *Si sint notabilis momenti*: nam si le-
viores sint, est ad minus contra charitatem
pro carum defensione sanguinem hominis
ad imaginem Dei creati fundere. Unde *L.*
52. §. 1. ff. ad L. Aquilam culpabilis decla-
ratur tabernarius, qui lucernam eripere
volenti effudit oculum. Vide *Lessium* c. 9.
dub. 11.

60. Defensio sui
cum occisio-
ne inuolvo-
ri, an obli-
get.

Petes I. An teneatur quis se defendere
cum occisione inuolvo-ri? Resp. regulariter
loquendo Neg. quinimmo erit plerumque
opus magnae charitatis permittere se po-
tius occidi, ut inuolvo-ri aeternaliter perituro
locus certior detur poenitentiae. Nisi tamen
& ipse inuolvo-ri sit in malo statu, a quo
hic & nunc vereatur, se non posse satis se-
cure per contritionem liberari: aut nisi aliis,
puta familiae, sit vita illius necessaria. Si ta-
men inuolvo-ri sit amens, non videtur cur
aequitas postulet, aut multum dicat, huius
vitam propriae esse praefendam: nisi quod
ipse actus horrendus homicidii videatur
non esse medium obligans ad sui conser-
uationem.

61. An simili-
ter licita sit
defensio pro-
ximi.

Petes II. An vitam seu bona proximi
sui liceat similiter defendere? Resp. Aff. Est
enim id cooperari proximo ad opus ei li-
citur. Quin immo erit actus heroicae cha-
ritatis. Proximus quoque habet jus, conse-
turque habere voluntatem se defendendi,
etiam per alium. Unde c. *Dilecto, de Scelerat.*
excomm. in 6. dicitur, quod liceat cuiuslibet
suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius
injuria suum imperitari auxilium: immo si
fieri potest, & negligit, videatur injuriantem
forsare, ac esse particeps ejus culpa. Non licet
tamen praetextu defendendi honorem pro-
ximi repercutere illius honori alapa infli-
sione deroganti: quia medium hoc non est
conseruando acrius honori idoneum seu
opportunum.

62. An pro da-
nis spiri-
tibus sit ali-
quid resti-
tuendum occi-
si.

IN primis pro damnis spiritualibus, puta
meritis & satisfactionibus, a quibus occi-
sus per mortem injuste acceleratam im-
peditur, juxta communio-rem Doctorum
sententiam, ut citat & sequitur *Lessius* c. 9.
dub. 25. *Wiggers* c. 3. *dub. 7. n. 19.* nil est resti-
tuendum; eo quod merita sint irrecupera-
bilia, nilque substitui possit eis respondens
ad aequalitatem. Satisfactio autem pro pec-
catis aut poenis, etsi reparabilis seu compen-
sabilis sit per suffragia vivorum, incertum
tamen est, damnum defuncti, cum aetate pro-
cedente debitum satisfaciendi potius auge-
ri soleat: accedente eo, quod particularia
ista, quae sunt futuri saeculi, sint occultiora,
quam ut ex iis res humanae & civiles men-
surari hic debeant. Fatentur tamen salu-
tarium esse consilium, & aequitati val-
de conformum, ut homicidae satisfactiones
pro occiso adhiberi curent, & quae per mo-
dum poenitentiae etiam a confessariis in-
jungantur. Quinimmo si satis constaret de
damno revera orto quantum ad satisfactio-
nes, probabilissimum est quod *Scoto* 4. d. 15.
q. 3. & aliis tribuitur, esse obligationem stri-
cte justitiae ad eas compensandas, a quibus
nimirum per injuriam fuit impeditus ab
occisore.

63. Pro vita &
membris an
aliquid res-
tituendum.

Secundo pro vita & membris seu inte-
gritate eorum juxta communem quasi Do-
ctorum, etiam Jurisperitorum sententiam
(quam tenet *Navarrus*, *Lessius*, *Lugo* & alii,
passim obvii contra Nonnullos, inter quos
referri solent *Soto*, *Sylvestre* & quidam alii)
nil est ex rigore justitiae restituendum: Esto
enim restitui ipsa deberent, si possibile foret,
ratione juris, quod habet homo ad ea
possidendum & fruendum, cessat tamen
per se haec obligatio ratione impossibili-
tatis.

Probatur
ratione.

Probatur: quia non debet compensari
inaequalitas, quando est posita in re, quae ex
natura sua nequit ab homine reddi in se
aut praecise aequivalenti. Etsi enim daren-
tur id centum millia, non redderetur
vita ipsa aut membrum, nec aliquid toti
aut parti aequivalens, maneretque occisus
aut mutilatus in statu, in quo foret sine da-
tione pecuniae, nisi quatenus ipse aut he-
res foret ditior; proflus autem non appa-
ret, quod statuere ipsum in statu ditiori sit
proportionata restitutio pro vita aut mem-
bro. Vita etiam omnium est aequalis, adeo-
que aequa deberet esse in se pro omnibus
restitutio. Neque prudenter aequivalentia
taxari potest. Neque est, cur non sit obli-
gatio, aut facultas compenlandi damnum
vita per bona honoris & famae procuran-
da, si-

da, sicut contenderetur esse obligatio compen-
sandi per pecuniam.

Confirma-
tur.

Confirmatur: quia aliis dampnificante ante hanc restitutionem naturaliter defuncto, tenerentur heredes illam facere pro vita aut membro; quod est contra communem sensum & stylium. Deinde dampnificas alterum in rebus fortunæ non satisfacit compensando aliquid alteri in honore seu fama, neque ad hoc obligatur, si in eodem genere bonorum compensare non possit. Quemadmodum nec tenetur ex justitia compensare per orationes aut bona spiritalia, quæ utique pro temporalibus commutari nequeunt.

64.
Favor pra-
xis tribu-
nalem.

Huc accedit, in tribunalibus numquam solere (quod cur non fieret, non subesset ratio, si in conscientia subesset obligatio) exigi aut adjudicari compensationem pro ipsa vita aut membro, velut ex se inestimabili respectu eorum, quæ in humanos contractus veniunt, sed solum pro damnis temporalibus, adjuncta pro arbitrio iudicis, aut legum seu statutorum municipalium dispositione, multatam pecuniaria ratione injuriæ in mutilatione præsertim aut vulneratione: in homicidio enim locum habet pena mortis, nisi quod dum remissa sit per Principem, etiam solet taxari multa, ultra satisfactionem seu compositionem initam cum amicis occisi, sine qua non solet dari nostris moribus remissio seu veniæ codicillus: immo (ut addit Zypaus in *Analyti juris Pontif. Tit. de homicidio*, citans Edicta Principum Belgii) nec induciæ vel saluus conductus.

65.
Denique
faventi Le-
gibus.

Est denique id conforme ipsi Legibus. Nam *L. fin. ff. de his qui effud. vel dejec.* dicitur: *Cum liberi hominis corpus ex eo, quod dejectum effusumve quid erit, laesum fuerit, judex computat mercedem medicis presertim, ceteraq; impendia, quæ in curatione facta sunt; præterea operarum, quibus caruit aut cariturus est ob id, quod iniuriæ factus est. Cicatricum autem aut deformitatis nulla fit æstimationem.* Idem habetur *L. 3. ff. Si quadrupes pauperiem &c. Inst. de obligat. quæ quasi ex delicto nasc. §. 1.* Consonat etiam lex vetus *Exodi 21.* Quod si nihilominus ex cicatrice seu deformitate sequatur damnum temporale, puta quod v. go idcirco potiri nequeat æqualibus nuptiis, locum habet compensatio damni.

66.
Damna tempo-
ralia
compensanda.

Quid ra-
tione inju-
ria agen-
dum.

Pacificatio
cum propin-
quis occisi.

Solum itaque damna temporalia seu pecuniaria sunt restituenda ex justitia, et si charitas seu æquitas saltem dicat, dandam esse pecuniariam aliquam satisfactionem heredibus, si pauperes sint, nec aliter putentur incertam deposituri. Pro injuria autem in bonis corporis illata superest satisfactio danda per veniæ petitionem, aut simili ratione. Soletque juxta præmissa hic exigi in casu homicidii, antequam remissio seu abolutio obtineri possit, pacificatio cum

proximiofibus conlagguineis occisi, qui ad quid nec
cessaria.
boscum transigitur pro homicida remissam
petente (quo mortuo cessat hæc actio) sæpe
mediante multa conventionali & pecuniaria. Quæ quomodo faciendæ, quibus cedat,
an obnoxia creditoribus, aut saltem expensis in medicos, vide apud *Christineum ad consuet. Mechl. Tit. 2. art. 32. 34. & seqq.*

Inter damna autem corporalia non sunt computandi sumptus funeris, utpote faciendi, etsi morte naturali obiisset, nisi forte circumstantia loci auxerit expensas, cæterus, seu quoad augmentum istud consequentem compensandas. Computandæ proinde veniunt expensæ factæ in medicos seu ad curationem vulneris. Item operæ amissæ seu lucrum cessans, quanti videlicet prudenter spes lucri valebat, si quæstum officio vel artificio faciebat, detractis expensis alioquin consumendis. Patet ex *L. cit.* Et ratio est: quia talis per injuriam est alteri efficax causa damni, & impedit eum à lucro: adeoque non minus tenetur restituere, quam qui auferendo instrumentum operarii impedit illum à lucro. Quod cessat, si occisus v. g. nobilis lucrum non faciebat: ut proinde tunc restent expensæ in medicos, si quæ factæ.

Æstimationem quoque laboris detrahendam censuit *Major 4. d. 15. q. 19.* apud *Lessium c. 9. dub. 19.* Sed oppositum tenent Doctores communiter. Et merito: nam aliàs plerumque tota quasi evanesceret compensatio lucri, utpote quod in plerisque operariis, qui multum laboris, parum industriæ adhibent, adæquate quasi respondet ipsi labori. Deinde impediens alterum injuste à lucro diurno tenetur idem refarcire, non destituta parte pro labore, quem ipse totum voluisset infumere ad habendum totum lucrum. Neque hujus detractionis ulla fit mentio in Legibus citatis. Si nihilominus operarius facultatibus non carens, laborem libenter redimi passus fuisset parte lucri, posset juxta *Wiggers Tr. 2. c. 2. dub. 2.* non improbabiler ea pars detrahi, quasi carentia lucri quæ parte compensatur carentiæ laboris, non censetur ei involuntaria. Id ipsum tamen difficultate aliqua non caret: cum tunc non videatur carentia lucri ita voluntaria, quando simul aufertur per actionem iniquam potentia laborandi & per laborem lucrandi.

Lucri porro cessantis & damnorum æstimatio optimè relinquitur iudicio prudentum arbitratorum, pensatis omnibus circumstantiis formando: alioquin si res ad forum deducta sit, relinquitur iusto arbitrio iudicis, qui etiam dampnificanti adjudicabit onus expensarum litis, quam interfectus debuit sustinere, ad quas utique tenetur ipse dampnificans.

Damna autem realia mortuo occidente, mutilante aut vulnerante, transeunt ad obligationem heredum, juxta vires hereditatis:

67.
Pro Expen-
sis funeris
an aliquod
restituendum.
Compensanda expen-
se in medicos.
Item operæ
amissæ.

68.
An detra-
henda lucri
impro-
bandi illi
matti.

69.
Qui facit
damnum
rum æsti-
mationem.

70.
Damna
realia

omni ad he-
redes dam-
nificantiis.

ditatis: res enim transit cum suo onere, cui subjacere debet, qui commodum sentire desiderat. Ita communiter Doctores ex c. fin. de Sepulc. Et c. In literis, de Raptoribus. Immo ad hæc teneretur ipse filius, si succederet L. Non possunt. L. In summa 17. ff. de Jure fisci. Secus est de mulctis, quæ non transeunt ad heredes lite non contestata L. Ex Judiciorum 20. ff. de accusat. Restitutio quoque interesse seu damnorum realium, quorum obligatio jam erat contracta respectu læsi ante mortem illius, quæque directe ipsum concernunt, respicit heredes, etiam non necessarios: heres enim quemque succedit in jura defuncti, cuius personam representat, uti & in omni ejusdem.

Secus de
Restitutio
premissorū
atque sa-
ficienda he-
redibus
damnifican-
ti.

71.
Damna
aliis ex
morte occisi
obveniant
an resti-
tuenda.

Immo multi Doctores (teste Lessio c. 9. d. 26.) sentiunt compensari debere damna, quæ ex morte occisi patiuntur, non solum uxori & liberi, sed & alii, puta creditores, vel illi, quos occisus ex liberalitate alebat. Ipse nihilominus Lessius sup. Malderus Tr. 3. c. 3. dub. 8. Wiggers c. 3. dub. 8. & alii passim consentiunt, creditoribus in primis regulariter nil esse specialiter compensandum: eò quòd illi non habeant jus in debitorem, nisi in quantum se extendunt bona presentia vel verosimiliter futura: dum igitur homicida restituit heredibus, in quos obligatio defuncti transfertur, ea quæ ipse putabatur lucraturus, non facit injuriam creditoribus, qui possunt hæc ab heredibus petere. Neque videtur alia obligatio usui aut communi sensu hominum recepta, juxta Lessium supra.

Quæ crediti-
oribus.

72.
Familia.

Idemque censent Doctores passim, & consonat communis apprehensio de familiaribus, qui alebantur intuitu servitii, quod alteri poterunt impendere, à quo sustentationem mereantur, si heredes eos dimittant. Item de fratribus, cognatis vel pauperibus, quantum ad ea quæ ex liberalitate defuncti solebant percipere: sive quia occisus illis non est ut plurimum, sed merè per accidens damnosa: sive quia commoda illa non censentur ex voluntate defuncti diutius eis ex parte sua esse præstanda, quam donec ei vita naturaliter aut violentè defungatur contigerit. Secus censent iidem Doctores de parentibus, uxore & prolibus defuncti; quatenus eis occisus alimenta necessaria præstabat: tum ob spem propinquam, à qua tates ob injustam actionem dejiciuntur: tum quia censentur quodammodo una cum defuncto persona.

Propinquis,
pauperibus.

Parentibus,
uxori, proli-

73.
Indiciuntur,
Auctoritas.

Quæ eatenus potissimum admittenda videntur, quòd ordinariè præsumatur homicida saltem confusè, & sufficienter ad contrahendam obligationem restitutionis, cognovisse, se fortè damnum inferre parentibus, uxori, & præsertim prolibus occisi; adeoque ordinariè his teneri ad damna eis oriunda, non ita aliis, quorum damnum veluti merè per accidens, & nec præ-

visum neque intentum, censetur esse fortuitum & casuum, ut quantum ad illos non censetur homicida commississe formalem & culpabilem injuriam. Alioquin si & horum damna prævideat, videtur non incredibile, etiam ipsum his obligari, quibus est injusta causa damni occasione injusta benefactoris, eos impediendo à bonis, sicut tenetur alteri, quem vi vel fraude, etiam circa collationem beneficij adhuc viventem adhibita, impedit à collatione beneficij illi faciendâ. Et sic fortasse dissentientes quodammodo sententiæ possent conciliari.

Excusat tamen à restitutione heredibus aut aliis faciendâ condonatio læsi; quantum ad ea, de quibus justè disponere poterat. Damnorum tamen condonatio, veluti distincta & separabilis à condonatione injuriæ, in dabo non satis censetur contineri in pace ab ipso cum lædente inita, adeoque eorum compensatio peti poterit, nisi inter partes plenissima sit facta remissio, juxta Covarruvias, Julium Clarum, & alios communiter, ut refert & sequitur Christianus ad Consuet. Mechl. Tit. 2. art. 31. n. 11. addens n. 12. Præterea in transactione injuriarum, quando etiam transigitur de damnis & interesse, debere id nominatim exprimi.

Condonatio itaque plena ipsius læsi cessare facit, juxta Lessium c. 9. dub. 26. Wiggers sup. c. 3. dub. 8. & alios passim, actiones aliorum, veluti qui non læduntur injuriòse in bonis fortunæ, nisi quatenus principalis læditur contra suam voluntatem; qui si jus suum condonet, non remanet aliis titulus justitiæ petendi compensationem ab homicida. Videtur tamen opus distinctione, quam adhibet Lugo Disp. 11. sect. 3. nam si condonatio fiat post lethalem vulnerationem, non videtur obligatio jam eo ipso immediatè contracta respectu aliorum, qui quantum ad spem iniquè damnificati forent, posse per læsum remitti: sicut collator beneficij, ipso jam alteri collato, adeoque extra potestatem factò, nequit condonare mihi obligationem compensandi tertio, quem vi vel fraude ab ejus consecutione impedivi. Secus est de condonatione antecedente, qualis tacitè fieri censetur, juxta Lessium & alios passim per hoc, quòd occisus alterum provocet ad duellum seu pugnam, cui eo ipso tribuit potestatem contra se agendi usque ad necem.

Non excusat tamen à restitutione interesse seu damnorum per se & in rigore loquendo poena talionis: quæ nimirum in vindictam sceleris & terrorem aliorum, non in damnorum compensationem à jure infligitur. Quemadmodum non cessat per suspendium furis obligatio restituendi damna seu res furto ablatas. Quamvis valde probabile censet Lessius, Wiggers & alii, heredes homicidæ sic puniti non teneri, nisi heredes injurè occisi exigant, qui, si hone-

74.
Condonatio
injuriæ seu
beneficij
an conti-
neat con-
donationem
damnorum.

75.
Condonatio
plena læsi
quid opere-
tur.

76.
An excuset
poena talio-
nis.

honestiores sint, exigere tunc compensationem non solent, sic ut ordinarie sumpto de homicida supplicio alii condescant. Certum saltem esse censet *Lessius dub. 22.* referens *Scorum 4. d. 15. q. 3.* heredibus occisi nihil tali casu deberi pro vita illius, estq; alioquin compensanda foret: quasi per poenam taliorum; damnum vitæ censetur abinde compensari. Quod etiam docent, qui pro damno vitæ alioquin restitutionem exigunt.

77. *Quis censendum, si vulneratus moriatur, vulnere non existente lethali.*

Uterius hic observandum in primis si mors sit secuta non ex vulnere, sed ex negligentia læsi vel medici, non esse obligationem restituendi in qualitate homicidæ sed vulnerantis; cum mors subsequens censetur hic vulneranti fortuita. Nisi ratione loci & temporis, ob defectum medicorum censetur vulnus lethale, ex quo proinde non obstante diligentia læsi hic & nunc sequatur mors.

78. *Ad quid tenetur occidens alterum nihilominus cerid moriturum.*

Observandum II. juxta *Lessium, Wiggers* & alios passim, quod si eundem quis naturali vel aliâ justâ mortē certē erat & medio tollendus, injuste præveniens non tenetur ad restitutionem; uti non tenetur incendens segetes alterius, nihilominus certē per diluvium aut alio modo naturali mox perituras. Si tamen erat injuste interficiendus ab altero, indubie præveniens etiam in se præoccuparet obligationem restituendi.

79. *Ad quid tenetur in vasum si occidendo excedat modum, tamen inculpata tutela.*

Observandum III. Invasum, si occidat in vasum non servando moderamen inculpatae tutelæ, usque ad gravem injustitiæ culpam, teneri ad restitutionem, ratione injuriæ & damni per illum illati. Quamvis dum excessus, etsi mortalis, non tamen omnino atrox fuit, æquitati naturali consonet, ut sicut occisus prius invadendo quodammodo sibi causam necis & incommodorum dedit, sic & partem eorum ferat juxta prudentis arbitrium: quantumvis alioquin restitutio non tam gravitati peccati, dummodo saltem mortalis, quam damni proportionetur.

QUÆSTIO VII.

De Injuriis in corpus Proximi per Stuprum & Adulterium, Ac Necessaria Restitutio.

80. *Stuprum quid, & quosuplex. Quid virgo hic*

Pro prima quæstionis parte supponendum, per stuprum intelligi deflorationem virginis. Quo nomine hic intelligitur illa, quæ non cognovit virum. Aliud est voluntarium, aliud violentum. Quod postremum magis proprie seu strictè stuprum dicitur. Hoc supposito.

81. *Stuprator citra vim aut fraudē*

Dicendum in primis, quod si virgo libere consenserit, uti per deflorationem non fit virgini consentienti injuria, sic nec deflorator seclusis promissis (quibus alioquin

veluti justis & rationabilibus standum est) ad quid tenetur. Neque etiam fit injuria parentibus: cum hæc non habeant verum jus in corpus puellæ seu in ejus integritatem virginalem, sed hoc fit penes ipsam ipsam. Mæror autem parentum, aut dedecus familiæ per accidens sequitur ex evulgatione facti (quod potest manere occultum) & pariter sequi potest ex fornicatione cum corrupta. Quæ nihilominus incommoda debet san ex justitiis, non ita contentiunt Doctores) primo loco cavere ipsamet deflorata. Confirmatur: quia post factum potest virgo condonare obligationem compensandi damnum etiam stupri violenti vel dolosi: ergo similiter per liberum consensum in copulam potest obligationem compensandi damnum prævenire.

82. *Si vis vel fraudem, cedat, tenetur ad restitutionem. Ad quid tenetur in foro conscientie.*

Deinde si absque promissione matrimonii fiat virginis defloratio per vim vel fraudem, in foro externo Ecclesiæ compellitur deflorator eam ducere & dotare; prout conformiter ad legem veterem *Exodi c. 1.* & 2. de adult. & stupro statuitur. Quod tamen jus veluti poenale ultra terminos obligationis juris naturæ non constringit conscientiam ante sententiam judicis. Sistendo itaque in jure naturæ & fori conscientie sufficit reparare damna puellæ inde consequentia (quæ indubie cadunt sub obligationem restituendi, veluti per injustum stuprum causata) quatenus scilicet impeditur à nuptiis æquæ commodis, aut ab alio statu v.g. Religioso, ut addit *Poncius disp. 52. n. 40.* Pro ipsa autem pudicitia non est digna auri ponderatio. Quamvis varii gravissimi Doctores, uti de vita, sic & de pudicitia censent esse locū pecuniariæ compensationi. Juxta quorum sententiam possit pecunia in pactum deducta retineri. Quod etiam de pacto deflorationi prævio facile alii admittunt. Prout usura corporis solet non raro pro pecunia concedi.

83. *Non sufficit per se, per compensationem pro matrimonio.*

Damnum itaque temporale æquæ commodi matrimonii potest compensari per matrimonium cum deflorante. Non tamen semper (etsi quidam generaliter loqui videantur) cum interdum potuerit puella ad ipsi magis digniores nuptias fierique supersuper possit, ut stupratorē citò moriente, ipsa adhuc juvenis impediatur propterea à secundis nuptiis æquæ commodis, quibus alioquin potita fuisset. Quod tamen potest largiori dote, testamento, similive modo compensari. Non etiam tenetur deflorata matrimonium cum adeo iniquo stupratore admittere, potestque ideo aliam compensationem exigere.

84. *Quod deflorata non tenetur admittere.*

Alia itaque compensatio pro damnis subsequentibus restat pecuniaria, quæ defectum pudicitie suppleat.

84. *Si damnum non sequitur, cur cessat obligatio.*

Notandum tamen si virgo post deflorationem æquæ commodis nuptiis sit potita, ita ut nil detrimenti acceperit, stupratorem ad nihil teneri. Ita *Navarrus c. 16. n.*

compensan- di, nisi peri- culum furo- ris in pa- ctum deduc- tum.

85. Deflorator sub promissio- ne matrimo- nii, ad hoc tenetur.

86. Variæ ex- ceptiones discutiun- tur.

17. & 19. Patet quia etsi periculum dam- ni sit pretio æstimabile, si tamen ante pa- ctum initum cessaverit periculum, nemo tenetur periculum compensare, in quo al- terum constituit. Eo tamen non obstante potest aliqua compensatio deduci in pa- ctum, priusquam se quis periculo expo- nat, aut dum adhuc perseverat, ad quod postea tenebitur pacifcens, etsi nullum de- trimentum sequatur, quia videlicet alter periculum in se suscipit.

Si denique sub promissione matrimo- nii quis impetrarit ulum corporis virginis, te- netur eam ducere. Ita Doctores commu- niter. Et patet: quia promissio hæc facta est ad modum contractus, quem virgo ex sua parte implevit; adeoque debet etiam compleri ex parte promittentis.

Excipiunt Doctores nonnullos casus. Primò, si ex circumstantiis v.g. verbis am- biguis, inconstantibus, nimis exaggerati- vis, facile deprehendi poterat, deflorato- rem non sincerè agere; quasi tunc cen- seatur puella non tam decepta, quàm de- ceptionem fingere, ut ait *D. Thomas 4. d. 28. art. 2.* Nihilominus si revera decepta sit, nec fictionem adverterit, censent Varii defloratorem nunquam mendacem circum- ventorem teneri ad damna, quorum per injuriam est causa. Secundò, si deflorator sit longè ditior & nobilior. Ita plures Do- ctores cum *Lessio* simpliciter docent. Sed in primis si deflorata id ignoraverit, tene- tur alter eam (quæ pacta est corpus pro corpore, & pactum ex sua parte implevit) ducere, secundùm *Petrum Navarra*, ni- hil faciente hac inæqualitate, seu dispari- tate qualitatum extrinsecarum. Immo nisi aliunde constet de fictione, putat absolu- tè *Pancius d. 52. n. 41.* disparitatem hanc non sufficere: cum eâ non obstante, possit nobilior verè & validè promittere, ut alii sæpissimè faciunt. Quare & sponsalia ab- soluta inter sic dispares valida sunt. Tertiò, si aliquid impedimentum dirimens super- venerit, aut grave damnum seu scandalum ex tali matrimonio timeatur: tunc enim sufficit damnum rescire. Quartò, si de- florata postmodum fornicetur cum alio, extinguitur simpliciter obligatio promissio- nis ex parte alterius id scientis, sic ut (nisi aliter conventum sit) hic ad nil teneatur; quemadmodum etiam in sponsalitia promissione hujusmodi conditio tacitè in- volvitur. Quintò, si quæ putabatur virgo (aliud est, si sciebatur non esse) deprehen- datur corrupta: prout similis causa sufficit ad dissolvenda sponsalia. Immo, juxta *Sanchez l. 1. de matrim. c. 10. n. 11.* nec tenetur alter tali casu ad aliam compensationem, veluti qui non nisi ex promissione matrimo- nii (quæ cessat) obligatur. Quod tamen ex *Maldero* negat *Wiggers c. 4. dnb. 2.* si non fuerit deceptus ex verbis puellæ.

87. Si ficta sit promissio, adhuc eâ tenetur

deflorator, juxta Doctores passim. Et qui- dem in foro externo facilè præsumeretur contra promittentem. Alioquin, si ad cõtra- ctum requiratur internus consensus, non tantùm debitus, sed verus, apparet in fi- ctione hac subesse quidè gravem injuriam, adeoque obligationem sublata fraude res- tituendi modo sufficienti dampnum con- sequens, seu quanti interest, contractum à decepta non fore impletum, non tamen vi- detur esse in foro conscientie obligatio standi promissioni quâ tali, utpote defectu consensus invalidæ.

Petes, quid faciendum defloranti virgi- nem sub promissione matrimonii post- emissum votum Religionis? Idem est de voto castitatis. Resp. Si virgo fuerit voti ignara (si fuerit concia, constat ob malam utrimque fidem urgere obligationem voti) *Azorius, Lessius, Wiggers, Bonacina* & alii plerique Doctores censent debere ipsam duci in uxorem, ratione obligationis ju- stitiæ erga puellam, quæ contractum ex sua parte implevit, nec aliam tenetur compen- sationem admittere, utpote non obligata subire infamiam deflorationis factæ extra statum matrimonii. Votum autem non obligat cum notabili damno proximi in materia justitiæ. Quemadmodum qui post votum erogandi omnia in pauperes, incen- disse alterius domum, tenetur executioni voti præferre reparationem damni ex justiti- a strictius obligantem. Ut proinde, etsi consultum, non necessarium sit defloratori petere dispensationem in voto Religionis (votum castitatis obligaret in quantum compatibile cum debito matrimonii, citra dispensationem) veluti per se extincto, seu potius sopito.

Nihilominus hæc doctrina non aliter est vera, quàm quatenus damnum puellæ illa- tum non est aliter reparabile. Alioquin eo secluso (quod non semper subest) placet doctrina *Navarri, Rodriguez*, quos citat & sequitur *Dicas. de matrim. disp. 1. dnb. 32. n. 446.* & alii, manere per se loquendo ob- ligationem voti. Promissio enim matrimo- nii subsequens est invalida. Damnum quoque potest abesse, si videlicet deflora- tio maneat occulta, puellæque æquè com- modis nuptiis vel statu potita sit, aut po- tiri queat. Ad quas melius obtinendas etiam potest constitui dos pinguior. Si ipsamet indebitè rem publicavit, seque infamavit, imputet infamiam sibi. Compensatio ad summum dotis tunc est penes deflorato- rem. Si hujus culpâ, seu citra puellæ cul- pam res sit facta publica, tenetur honori ejusdem consulere per matrimonium, cum aliter non sit damnum hoc reparabile.

Ad secundam quæstionis partem quod attinet: in primis pro injuria præcisè con- jugi illatâ debetur solum satisfactio per ve- niæ petitionem, & alia signa doloris: quia pro injuria ab omni damno separata nihil debe-

Quid si de- florator promissionè internis fin- xerit.

88. Quis si de- florator fue- rit obstru- ctus voto Religionis.

Ad hoc te- neri ad ma- trimonium plerique do- cent.

89. Opinio An- tonii.

90. Pro injuria per adulte- rium com- missa qua- lis debeat satisfactio.

debetur, nisi satisfactio. Hæc autem cum consistat in placatione animi exacerbati, non obligat, ubi ignoratur injuria. Quando autem illa injuria cognoscitur, obligat hæc satisfactio in conscientia, etiam ante sententiam, juxta Doctores communiter, si existimetur fore grata & acceptanda: qui enim verbo vel facto injuriosè alterum læsit, tenetur competenter læsionem reparare.

91.
An pecuniaria.

Ex hac conclusione sequitur adulterum non teneri dare pecuniam pro injuria illata, quamquam maritus illam exigere: tum quia injuria illa non est pecuniæ æstimabilis: tum quia jura prohibent conventionem pro injuria adulterii *L. Transigere 18. C. de Transactionibus, & L. Miles 11. ff. ad Legem Juliam, de adulteris*. Quod idcirco prohibuitur, ne maritus videatur suæ uxoris lenocinium facere. Hæc tamen leges maxime spectant ad iudices, ne videlicet concedatur actio in foro externo ob præsumptionem lenocinii; adeoque si maritus sine scandalo convenisset cum adultero, & pecuniam recepisset, non teneretur ad restitutionem.

92.
Partu secuto quoque sit obligatio.

Secundo, partu secuto tenetur adulter ex justitia restituere ea, quæ in alimentum prolis expensa sunt post annum tertium. Nam juxta *c. 2. de conversione Infidel.* mater tenetur alere prolem usque ad annum tertium inclusivè, & pater deinceps usque ad illud tempus, quo proles possit sibimet alimenta conquirere.

Debet moraliter constare, quod sit adulterium.

Debet moraliter esse certum (sufficiens certitudo frequentissimè deest) quod proles sit adulterina, sic nimirum ut indicia id existimandi excludant oppositi probabilitatem: in dubio enim stat præsumptio possessioque pro matrimonio, quod scilicet eo stante censeatur proles esse mariti, adeoque legitima: adeo ut juxta *L. Filium 6. ff. de his qui sui vel alieni juris sunt* decernatur, non esse ferendum, quod maritus nolit agnoscere partum uxoris, cum qua assidue verlatu fuit, seu supposita præsentia & potentia. Neque tenetur quis aliquid solvere, aut re quam possidet spoliare, nisi

Quid si de duobus duobus duobus sit.

constet de debito. Quod si de duobus adulteris dubitetur (idem est de calu prolis fornicariæ) cujus proles sit, cum sit certum esse alterutrius, dividenda, juxta acceptam Doctorum sententiam *Vasquez, Molina & aliorum*, est obligatio, utpotè certa, nec potius uni, quam alteri est adscribenda: uti & si, cum duo sunt vulnerantes, dubitetur, ex cujus vulneratione læsus obierit, singuli obligantur pro rata, & in solidum, deficiente alterutro: nisi forte aut aliâ conventionem dubium dirimatur. *Lugo* nihilominus *d. 13, sect. 2. dub. incident.* fusè hanc rem tractans aliter discurret: quem vide. *Poncius* quoque *d. 52. q. 7. concl. 5.* statuta communis sententia dubitare videtur, an si mulier possit congruenter sustentare de suo non

teneatur ad totum, in pœnam dubii per ipsam injustè dati.

Tertio, tenetur adulter compensare damnum, quod legitimis provenit ex suppositione illegitimi, sive suppositionem suaverit (quando est res certa, ratione manifestæ coopérationis injustæ ad illam) sive illam non suaverit, ut contra *Soto, Henríquez & alios*, quos citat & sequitur *Diana* *Esti suppositionem si suaverit adultera*, *p. 2. Tr. 3. Miscell. Resol. 55.* communis tradit sententia, à qua ad favendum, in re adeo nefaria adultero cum gravamine solius adulteræ non est facile recedendum.

Ratio communiter allegatur, quod adulter eo ipso, quod prolem excipit, moraliter ipsam marito supponat; cujus censeatur proles esse hoc ipso, quod stante matrimonio gignitur: ut proinde dum supponitur in utero adulteræ, veluti in causa supponi incipiat in familia mariti, perinde ac si in ea proli, insciis parentibus ablata, substitueretur aliena. Quæ tamen ratio non videtur universaliter efficax *Lugo d. 13, sect. 13.* cum in casu, quo adultera facile posset prolem extra domum alere citra periculum damnorum consequentium suppositionem, hanc ipsam potius censeatur facere adultera suâ libertate, quam constituta necessitate per actum adulterii. Quo casu proinde *Vasquez de Restitut. c. 5. §. 11. in fine* censeat locum esse opinioni contrariæ. Contra quàm idcirco *Lugo sup. n. 14.* generalius argui censeat ex eo, quod adulter censeatur proximè cooperari ad damnâ, sicut mater; utpote quatenus uterque permittit prolem manere in domo putatarii patris, & reputari tamquam legitimam, quam tamen ipse adulter alere tenetur.

Quarto, si partum adulterinum supposuerit adultera, tenetur omni modo moraliter possibili adlaborare, ne legitimis inde damnum generetur, utpote cujus per injuriam ipsa esset causa. Unde deberet de bonis paraphernis, id est, præterdotalibus, si quæ habeat, legitimis specialiter benefacere, uti & de aliunde acquisitis per industriam vel laborem, si possit, vel suocere notio religionis (ad quam capax fuerit) ingressum.

Alioquin rarissimè tenetur, jam præviis iniquis actionibus, crimen suum patefacere. Nam in primis frequentissimè subest periculum gravioris mali, puta vitæ propriæ, aut perpetuæ persecutionis ac implacabilis inimicitia; vel gravissimæ infamiae; quod excusat arg. *c. Offici 9. de Pœnit. & remiss.* Et de periculo vitæ omnes admittunt, veluti quæ non debet exponi, ut res pecuniaria restituatur. Idemque de periculo famæ, veluti non comparabilis cum divitiis, merique docent. Quod saltem admittendum, quando fama, quæ periclitatur est talis, comparatione hereditatis, ut hujusmodi censeatur meritò non posse detegere veritatem absque notabili

93.
An tenentur adulter c. perire la. gimus. amona. Esti suppositionem si suaverit adultera.

94.
Dama. l. gimus. qui tenetur careere adultera.

95.
Rarissimè tenetur c. m. p. facere.

respectivè incommodo in bono, altioris ordinis. Secus Doctores censent, quando adultera non est honesta conditionis aut famae; cuius proinde infamia conferetur non causare ei notabile incommodum. Idem Varii censent, si revelatione (quae secreta esset, & maneret) faciendâ marito, aut proli spuria putaretur omnino impediendum malum, absque periculis aliorum maiorum. Sed idem notant esse rarissimum, ut pericula hæc absint: & quamvis ipsa abessent, ut saltem sit spes orta damni avertendi; eò quod filius juxta Doctores passim non teneatur credere matri (quæ ut antea in libidine, sic nunc in odio potest excedere) eam juranti, et in articulo mortis, ipsum esse spurium; prout nec Judex ejus assertioni, aliis apertis probationibus ex absentia aut infirmitate mariti desumptis desitutâ, deferret arg. L. 6. ff. De his qui sui vel alieni juris sunt. Alleganti quoque suam turpitudinem non debetur fides, ut habet vulgatum Jurisperitorum actioma; quando scilicet id cede-

ret in præjudicium tertii. Et quamvis filius in corde crediturus speraretur, non propterea constaret ipsam cesurum hereditate, ac non potius litibus seu controversiis turbaturum familiam.

Pro sine adverte, quod si proles adultera exponatur (quod quidem gravissimè & meritò jura vetant, atque iudices puniunt; esto juxta Bassam V. Adveritium n. 9. referentem Casetanum, Quarrum, Talam, Lessium, Bodacina & alios, incommoda gravissima & alias inevitabilia in foro conscientiae id licitum faciant, adhibitâ cautelâ pro vita & salute prolis) teneri parentes, si divites sint, restituere hospitali expensas alimentacionis. Ad quod primo loco tenetur pater (cujus tamen defectus implendus per matrem) veluti ad quem de jure spectat alimentatio prolis, demptis alimentis factis, quando hæc mater commodè præstare potest, prout in casu non potest. Ita Doctores citati, & alii communiter, ut citat & sequitur Bassam supra.

96. Exponere prolem an vel quando liceat.

Exponentes ad quid teneantur ipsi hospitali.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Injuriis in Fama & Honore, ac Necessaria Restitutione.

QUESTIO I.

De Iudicio Temerario.

fa lædi potest. Primò per actum merè internum, qui consistit in iudicio temerario, quo existimatio alterius læditur in nobis ipsis, Secundò per actum externum, scilicet per detractionem; quæ læditur in aliis. De priori modo hæc questione nobis agendum.

Judicium porò temerarium censetur, quo absque sufficienti fundamento aliquod malum, seu boni defectum, de proximo judicamus. Quod quidem si firmum & omnino deliberatum sit, est peccatum mortale ex genere suo, quando scilicet est circa grave malum proximi, spectando præsentem ordinem bonorum, famæ nimirum; idque ex doctrina omnium Theologorum.

Quæ colligitur communiter ex Scriptura vetante hujusmodi iudicium privatum condemnatorium, Matth. 7. Nolite judicare, ut non judicemini. Simile quid reperitur Luca 6. Et ad Rom. 2. & 14. reprehenditur judicans proximum suum. Quod etiam fit Jacobi 4. Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ibidemque præmissum fuerat: Qui detrahit fratri, scilicet verbis, aut qui iudicat, temerariè scilicet, fratrem suum, detrahit legi & iudicat legem, ista scilicet prohibentem. Lex verò prohibens iudicium temerarium videtur (ut rectè etiam advertit Lugo d. 14. s. 2. n. 11.) esse illa decalogi: Non loqueris contra proximum tuum falsum.

judicium sine per temerarium detractionem.

3. Iudicium temerarium quid.

Est ex genere mortale peccatum.

4. Probatur ex Scriptura.

Quo decalogi præcepto inhibetur.

An spurium teneatur credere matri ejus defictum affirmanti.

1. Quid fama, quæ est ejus radi.

NOTANDUM famam bonam esse opinionem multorum de alicujus excellentia. Quæ præcipuè oritur ex sapientia & virtute, seu sanctitate, ac functionibus inde procedentibus. Secundariò autem ex ingenio, eloquentia, nobilitate, robore, opibus &c. quæ homines æstimant, ac de iis famam seu opinionem aliorum quaerunt. Quæ opinio dum exit in opus externum, præsertim per verba, dicitur laus; sicuti contraria dicitur vituperium. Honor autem est testimonium excellentiæ alterius; qui proinde supponit bonam existimationem, quam honorans de honorato habet; alioquin enim esset illusio. Non prærequirit tamen existimationem multorum de excellentia honorati, sicut requirit fama; sed potest vel ab unius bona opinione procedere. Estque etiam internè magis in ipso honorante, quàm in honorato, cujus excellentiæ, ac existimationis de eadem, ab altero testimonium datur.

Quid laus & honor.

Sui honor supponat famam.

2. Fama læditur, sive per internum

Prius itaque videndum, quomodo lædatur fama, seu bona existimatio honorati præsupposita. Et quidem dupliciter ip-

Herincx Sum. Theol. Pars III.